

samfunn for alle

Norsk Forbund for Utviklingshemmede → nr 6 | 2008

nfu

-
Sandnes på ville veier	s. 6
Harstad på ville veier – igjen	s. 18
NFUs arbeidskonferanse	s. 26
Dronning-pris til feil skole	s. 33
-
-

NFU's
sekretariat
ønsker alle
medlemmer og
samarbeidspartnere
en riktig god jul
og et godt nytt år

VIBEKE SEIM-HAUGEN
GENERALSEKRETÆR

30 000 elever i særtiltak

I Grunnskolens Informasjonssystem på Internet (GSI) finner vi for skoleåret 2007-2008 at spesialundervisning utenfor ordinær undervisning gjaldt 29 452 elever i grupper fra en til fem elever. I alt ca. 75 prosent av elevene i grunnskolen ble dermed tatt ut av ordinær undervisning i større eller mindre grad.

Les mer om det oppsiktsvekkende tallmaterialet som er lagt ut på www.nfunorge.org/rogaland

Tvungen omsorg

Sentral fagenhet ved St. Olav hospital, Kriminalomsorgens utdanningssenter, Kriminalomsorgen region nord og NFU arrangerte nylig den 6. fagkonferansen om fagutvikling for tiltak rundt personer med utviklingshemning som er dømt til fengsel, forvaring eller tvungen omsorg.

Du kan lese mer på www.nfunorge.org
Hjemmesiden til fagenheten er lagt ut der.

FN- konvensjonen

FN-konvensjonen for mennesker med nedsatt funksjonsevne er oversatt til norsk. Regjeringen arbeider for at Stortinget kan ratifisere den våren 2010. Om årsaken til at Norge ikke har ratifisert den skriver Barne- og likestillingsdepartementet på sitt nettsted: "Det er på det rene at Norge må endre vergemålslovgivningen før vi kan ratifisere konvensjonen. Det utredes nå om det er ytterlige lovgivningsmessige og eller andre tiltak som bør eller må gjøres før vi kan ratifisere."

Hvor mange ganger NFU har etterlyst den nye vergemålslovgivningen er det vel snart ingen som lenger har oversikt over.

Idrett - Pris

Norges Idrettsforbund har opprettet en ny pris som skal stimulere inkluderingsprosessen av funksjonshemmede i norsk idrett. Prisen skal deles ut årlig fra 2008 til 2015.

Det står mer om den på www.dok.no

samfunn for alle

Medlemsblad for Norsk Forbund for Utviklingshemmede

Seks utgivelser pr år.
 Årsabonnement: 400 kroner
 ISSN: 0803-5105

Ansvarlig redaktør:
 Helene Holand
 helene@nfunorge.org

Journalist:
 Bitten Munthe-Kaas
 bittenmk@yahoo.com
 Telefon: 928 36 809

Tilrettelegger lettlest stoff:
 Kari Bue
 kari@nfunorge.org

Adresse:
 Samfunn for Alle, NFU
 Postboks 8954 Youngstorget
 0028 Oslo
 Sentralbord: 22 39 60 50
 Telefaks: 22 39 60 60
 E-post: post@nfunorge.org

Annonseakvisitør: AMN A/S
 Postboks 24, 3340 Åmot
 Telefon: 32 78 17 50

Forsidefoto "MUNN": Trine Mikkelsen. Fra boka "SMACK - et kulturprosjekt". Les mer på www.schmack.no

Layout: Hvarings as, Anne Berit
 Trykk: Bryne Stavanger Offset as

Utgivelse 1 – 2009
 Kommer uke 8
 Frist for saker er 5. januar
 Annonsefrist 20. januar

6 Sandnes på ville veier
 Foreldre i Sandnes trodde at administrasjonen ville praktisere brukermedvirkning i utviklingen av fremtidige botilbud i kommunen. De fikk sjakk.

12 Ny lov skal rive barrierene

14 Nytt nettsted om en viktig historie
 Les om det nye nettstedet www.institusjon.no om de mange tusen menneskene med utviklingshemning som bodde på institusjon i mange år og om hvordan de har fått det etter at institusjonene ble avviklet.

16 Syngende bydel
 Les om de 45 sangglade amatørerne fra Stovner i Oslo som har sunget sammen med Oslo Filharmoniske Orkester. Tillitsvalgt i NFU Oslo fylkeslag, Olav Grimdalen jr. var en av dem.

18 Harstad – på ville veier – igjen?
 Unge voksne harstadværingar med utviklingshemning som skal flytte hjemmefra kan risikere å få tilbud om et rom med felles kjøkken og stue på en nedlagt avdeling for tidligere demens-pasienter

21 Nei til flytting av Galleri Unika!

24 Møt Lillian Mariga

26 Tankevekkende NFU-konferanse
 Noe av det mange vil huske fra NFUs store konferanse om arbeid nylig var de mange taletrengte deltakerne med utviklingshemning og ikke minst gjengen fra Asker Produkt som vil smøre matpakker over hele Norge.

33 Dronning-pris til feil skole

5 Leder • 22 SAFO • 44 NFU-Butikk
 • 47 Kontakt oss/Fylkeslagene

**Turene for 2009
er i salg nå!**

SOLGÅRDEN

Stedet for utviklingshemmede med ønske om tilrettelagte tjenester!

Solgården finner du i Villajoyosa på Costa Blanca i Spania
- mellom Alicante og Benidorm. Tilbaketrukket på en høyde mellom fjell og hav, blant palmer og appelsinlunder og med en fantastisk utsikt - der finner du oss.

Trygghet, Trivsel og Glede er Solgårdens motto.

Disse begrepene ligger til grunn for 37 års drift med fornøyde gjester. Solgården har, som en av få reisearrangører, en meget godt innarbeidet rutine på å ta i mot gjester med ønske om tilrettelagte tjenester.

Ferie på Solgården består av sol, bading, utflukter, dans, aktiviteter og underholdning.

Du møter nye venner – mange møter også igjen venner fra ferien i fjor. Svøm, dans og kos deg – slipp gleden og latteren løs! Allerede på Gardermoen møter dere Solgårdens personale og helseteam. Solgården chartrer et eget fly, og alle om bord på flyet skal til Solgården.

Velkommen til oss!

Kontakt oss gjerne for ytterligere informasjon om turene i 2009

SOLGÅRDEN

Solgården ferie- og helsesenter
Fridtjof Nansens plass 9, 0160 Oslo
Telefon: 24 14 66 60
E-post: kontor@solgarden.no

Ut i verden for å lære

En av de siste ukene i november var jeg i Canada. Det var flere grunner til dette besøket. Først og fremst årsmøte i Inclusion International, vår verdens paraplyorganisasjon, som også arrangerte en konferanse om FN-konvensjonen om like muligheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne. I tilknytning til dette årsmøtet feiret vår kanadiske søsterorganisasjon sitt 50 års jubileum med konferansen "Om å skape en bevegelse". - Dette var en konferanse som gav historiske tilbakeblikk samtidig som den pekte på viktige arbeids- og satsingsområder framover.

Norge og Canada er på mange måter like. Ikke bare geografisk og klimatisk, men også i tenkemåte og hvordan de to samfunnene organisert. Det var derfor mye å lære.

Vi fikk se dokumentarfilmen "Frihetsturen" som voksne og ungdommer med utviklingshemning, som har flyttet ut av institusjonene, har laget. I Canada er mange av institusjonene nå avviklet og lukket, men ikke alle. Noen av dem som har fått mulighet til å flytte ut, arrangerte en frihetstur der de reiste rundt fra institusjon til institusjon i buss og bil og snakket med dem som fortsatt bodde der. De er opptatt av at venner og kamerater som fortsatt bor i institusjon, skal få de samme mulighetene til å flytte ut som dem selv. Filmen fikk fram både smil og latter, men det var alvorlige ansikter som forlot salen

etter framvisningen. Det som gjorde det sterkeste inntrykket på meg var historiene om overgrepene de hadde vært utsatt for, mens de bodde på institusjon. Vi vet at det foregikk overgrep av både medbeboere og ansatte også i de norske institusjonene. Men vi snakker sjelden om det. Fram til nå har vi ikke hatt noen sak å føre fram slik at også mennesker med utviklingshemning kan få sin oppreisning for det de ble utsatt for i institusjonene. Her i landet har barnehjemsbarna og spesialskoleelevene fått sin offentlige beklagelse og oppreisning, men ikke mennesker med utviklingshemning. I mange av provinsene i Canada er avvikling av institusjonene og overgrepene som skjer der en stor og viktig sak.

Et annet viktig tema som ble diskutert i forbindelse med gruppearbeidene under disse konferansene var hvilke tjenester man får når institusjonene legges ned. Flere provinser i Canada opplever det samme som vi erfarer i Norge. Når kommunene bygger opp tjenester, har de en tendens til å videreføre organiseringen fra institusjonene. Tjenestene blir fortsatt ikke tilpasset den enkelte og det bygges opp miniinstitusjoner i kommunene. Kanadiernes svar på utfordringen er at pengene må følge den enkelte og ikke overføres direkte fra myndighetene til de som utfører tjenesten. Dette er kanskje ideer vi bør drøfte og utvikle nærmer også i Norge. Hvordan skal vi greie å yte individuelle

tjenester til alle? Når pengene bevilges felles, blir det også gitt felles tjenester.

Barns rettigheter var et av temaene på en av parallellsesjonene. I Canada har man systematisk kartlagt hvorvidt barn med nedsatt funksjonsevne blir inkludert i det arbeidet som omfattes av FNs Barnekonvensjon. Her har vi mye å lære som interessepolitisk organisasjon. Barnekonvensjonen er et interessepolitisk verktøy som NFU i liten grad har tatt i bruk.

Tilbudene varierer i de ulike kanadiske provinsene, men de internasjonale og nasjonale lovene gjelder, som hos oss. Vi fikk presentert eksempler fra provinsen New Brunswick. Her er man opptatt av å inkludere alle fra de er små. Budskapet var klart og tydelig: "Venter vi med å tenke inkludering til barna begynner på skolen, er vi for sent ute".

Kanadierne var opptatt av tidlig intervensjon og av å endre synet på tilbudet til de minste barna – som ikke bare skal være et omsorgstilbud. Det skal også være opplæring. Det er jobbet mye med holdningsendring – fra å snakke om hvilke barn som passer – eller kanskje helst – hvilke barn som ikke passer hos oss – til å gi gode tilbud til barna fra nabolaget som begynner i vår barnehage.

Takk for muligheten til å lære.

Advokat Petter Kramås

ADVOKATFIRMAET HESTENES OG DRAMER & CO

Vi har bred erfaring i saker som gjelder utviklingshemmede: Sosial- og helsetjenester, trygd, spesialundervisning, erstatning, arbeidsrett, arv og testament mv.

Besøk oss på våre nettsider - www.hestenesdramer.no

Her finner du også nyttig informasjon, artikler og lenker.

Ta gjerne kontakt for en uforpliktende samtale – eller send oss et brev eller en mail!
Ingen kostnader før vi har avtalt oppdrag. Vi kan søke om fri rettshjelp for deg.

HOVEDKONTOR: Møllergaten 4, 0179 Oslo, telefon 24 14 53 50
FILIAL I SON / AKERSHUS: Storgaten 54, 1555 Son, telefon 64 95 04 13
petter.kramaas@hestenesdramer.no

Løftebrudd overfor Sandnes

- Vi nærmest svevde hjem etter et dialogmøte mellom administrasjonen i Sandnes og oss foreldre i april i år om fremtidige botilbud til utviklingshemmede i kommunen. På møtet ble det for første gang avgitt løfter om brukermedvirkning ved at tildeling av bolig skulle foretas før bygging. Siden ante vi fred og ingen fare før vi i september fikk kommunens boligsosiale handlingsplan for 2008-2015. Men da fikk vi sjokk!

AV BITTEN MUNTHE-KAAS

SFAs utsendte møtte pappa og styremedlem i NFU Sandnes lokallag, Steinar Bjugn, hjemme hos foreldrepåret Leiv M. Mortensen og Wenche Møller på Lura.

De to sistnevnte har sett fram til at datteren Rachel (19) med multihandikap skal få flytte inn i en leilighet som er tilpasset henne i et godt bomiljø. I likhet med Steinar fikk Wenche og Leiv kaffen i vrangstrupen da det gikk opp for dem hva boligutbyggingen i

Vatnekrossen i den boligsosiale handlingsplanen i realiteten innebar. Et prosjekt som både helse- og omsorgskomiteen, det kommunale rådet for funksjonshemmede og formannskapet i Sandnes enstemmig har vedtatt.

- Det ble ikke gitt noe som helst informasjon om denne byggingen før vi fikk kjennskap til den i september. På dialogmøtet i april ble det bare i en bisetning nevnt at også boliger for psykisk syke kanskje skulle legges dit. Men det var ikke noe tema. Ingen som deltok på møtet oppfattet hva som var i ferd med å skje – ettersom det ikke ble sagt noe om det.

Leiv og Wenche gir samtidig uttrykk for at representantene i det kommunale rådet for funksjonshemmede har gjort en dårlig jobb ved at de enstemmig gikk inn for Vatnekrossen-prosjektet. - Administrasjonen har siden brukt representantenes velsegnelse for alt det er verdt i sin argumentasjon om at de har tatt brukermedvirkning på alvor i denne prosessen. De fremtidige beboernes interesseorganisasjoner er derimot blitt holdt utenfor. Verken NFU, Mental Helse eller Handikappede Barns Foreldreforening har på noe tidspunkt fått anledning til å uttale seg, sier Leiv M. Mortensen og Wenche Møller.

Siden har familien Bjugn og Mortensen/Møller vært blant de mange som har gått hardt ut mot kommunens planlagte institusjonstilbud for 12 utviklingshemmede og 12 psykisk syke under samme tak. Wenche og Leivs datter står høyt på prioriteringslisten over dem som skal få et tilbud i det planlagte modul-komplekset der første spadetak skal tas allerede 15. januar neste år, med innflytningsklare boliger i oktober 2009. Det har familien Mortensen/Møller nå takket nei til. De stiller seg også uforstående til at kommunen først sendte ut de aktuelle sakspapirene om forprosjektet midt i sommerferien 2008 – da alt organisasjonsarbeid lå nede. - NFU Sandnes lokallags vararepresentant i rådet ble ikke på noe tidspunkt orientert om hva som var i gjære, sier foreldrepåret.

Døve ører

Steinar Bjugn tok saken opp i bystyret. Der påtalte han på vegne av NFU blant annet at Sandnes kommune ikke har fulgt plan- og bygningslovens bestemmelser om medvirkning og høring. Han viste samtidig til at prosjekt Vatnekrossen bryter statlige krav til utforming og derfor vil falle utenfor Husbankens krav til investeringstilskudd. Men han talte for døve ører. NFU Sandnes lokallag har siden klaget saken inn for fylkesmannen og sendt krav om legalitetskontroll i kjølvannet av den manglende lovpålagte brukermedvirkningen i prosjektet. Da SFA var på besøk i Sandnes i slutten av oktober, hadde lokallaget ikke fått noe svar på disse henvendelsene.

NFU Sandnes lokallag
St. Pøngaten 38, 4014 Stavanger
E-post: post@nfu-rogaland.no
Telefon: 51 89 15 50
<http://www.nfunorge.org/rogaland>

Sandnes 11.11.2008

Husbanken, Region vest
Postboks 7650
5020 Bergen

Angående sknad om investeringsstilskudd til omsorgsboliger i Vatnekrossen

NFU Sandnes lokallag er fra Sandnes kommunes postjournal blitt kjent med kommunens sknad om investeringsstilskudd (se vedlagt e-post).

NFU Sandnes lokallag er svært bekymret over kommunens planlegging av omsorgsboliger:

1. Kommunen ivaretar plan- og bygningslovens bestemmelser om høring og brukermedvirkning på en sterkt kritikkverdig måte. Vi kan ikke se at kommunen har fulgt plan og bygningslovens bestemmelser om medvirkning (15-1) og høring (15-2). Ifølge loven har kommunen, spesielt for denne gruppen, et særlig ansvar for brukerinnvolvering i hele planprosessen.
2. Den planlagte utbyggingen av omsorgsboliger på Vatne er ikke i samsvar med regelverket for investeringsstille fra Husbanken. Den planlagte utbyggingen representerer en stor institusjonstikk i strider med regjeringens intensjoner med den nasjonale utbyggingen.
3. Prosjektet som er beskrevet i den vedlagte e-posten samsvarer overhode ikke med prosjektet 'BYGGEPROGRAM OG FORPROSJEKT FOR - PS OG FH BOLIGER VATNEKROSSEN' som ble fremmet som sak nr. 97/08 og vedtatt av formannskapet den 23. september. Her ble det vedtatt utbygging av en blokk med 24 boliger. Sakspapirene finner en på internettadressen: <http://www.sandnes.kommune.no/FilLager/Internett/politikk/utvalg/2008/Formannskapet/230908/sak97.pdf>
Romprogram, tegninger og fremdriftplan finner en på internettadressen: http://www.sandnes.kommune.no/FilLager/Internett/politikk/utvalg/2008/Formannskapet/230908/sak97_vedlegg.pdf

NFU Sandnes lokallag har sterke interesser i den saken og blir ikke informert av Sandnes kommune. Vi vil for det første be Husbanken, Region vest om ikke å gi noe som helst forholdsvis signal om investeringsstille til prosjektet. Vi vil også be og bli informert om eventuelle vedtak som husbanken fatter i forbindelse med denne saken.

For NFU Sandnes lokallag:

Steinar Bjugn

ndnes-foreldre

Institusjonsløsning

Leiv M. Mortensen og Wenche Møller kommer i samtalen løp blant annet inn på at datteren Rachel er avhengig av plasskrevende hjelpemidler. - Hun kan ikke fungere i en leilighet på 43 kvadratmeter – slik det er planlagt på Vatnekrossen. Naboene med psykisk sykdom i etasjene over får det enda trangere. Den valgte betongmodulløsningen uten mulighet for individuell tilpasning kan ikke være faglig vurdert.

Wenche og Leiv har gått offentlig ut i media og stilt en rekke spørsmål til Sandnes kommune, som de i skrivende stund (primo november) ennå ikke har fått svar på: - Et av spørsmålene lød slik: "Hvor ble det av administrasjonens løfter på dialogmøtet i april om at boligene til utviklingshemmede heretter skulle tildeles før de ble bygd slik at de kunne tilpasses den enkelte?"

- Våre meninger som Rachels nærmeste pårørende er blitt totalt neglisjert, sier Leiv og Wenche. De legger ikke skjul på at datterens usikre framtid går

Wenche Møller og Leiv M. Mortensen (til venstre), her sammen med Steinar Bjugn, har takket nei til leilighet på Vatnekrossen.

på nattesøvnen løs nå.

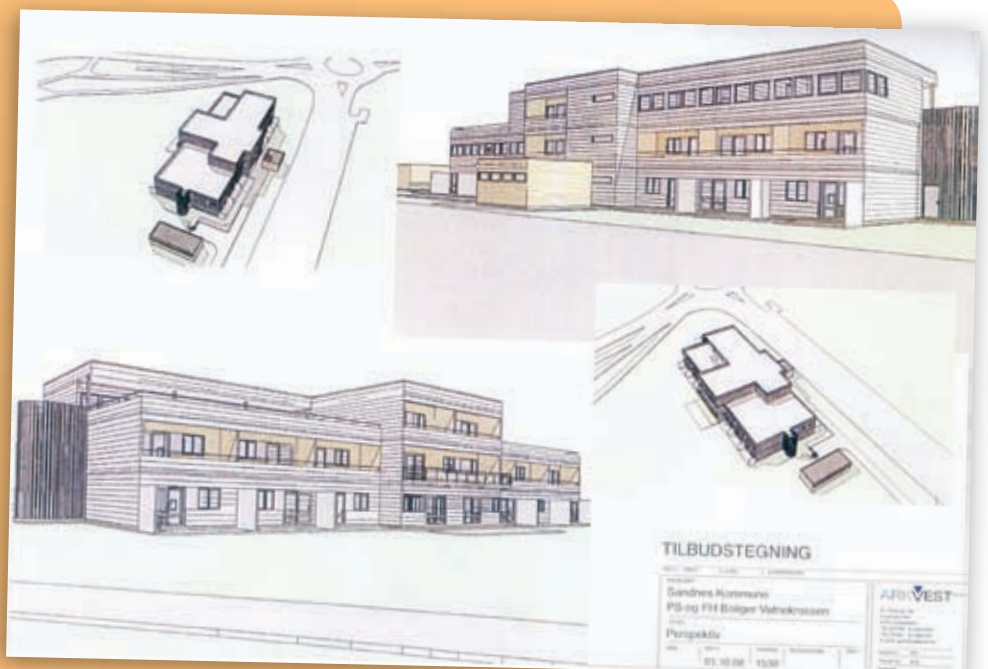
- Hva skjer nå?

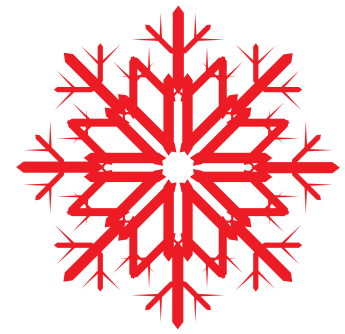
- Hvis vår kamp mot institusjonsløsningen på Vatnekrossen skulle vise seg å ikke føre fram, blir Rachel boende

hjemme. Det får gå så lenge det går. Vi gir oss aldri før vår datter får et botilbud som er tilpasset hennes behov der hun kan trives og føle seg trygg, svarer Leiv Mortensen og Wenche Møller.

Stridens eple

Slik ser det planlagte bygget på Vatnekrossen ut på tegnebordet. Her blir det 12 boliger for utviklingshemmede i 1. etasje og henholdsvis ni og tre for psykisk syke i 2. og 3. etasje.

– Vi har tatt hensyn til brukernes behov

- Vi mener at vi så langt råd er har tatt hensyn til brukernes behov i planleggingen av boligene i Vatnekrossen – men ser også at vi kan bli bedre.

Det svarer kommunaldirektør Elin Selvikvåg og rådgiver Frode Otto på SFAs spørsmål om Sandnes kommune i tilstrekkelig grad har involvert brukernes interesseorganisasjoner og kompetansemiljøer i forbindelse med dette prosjektet.

De to viser til at det kommunale funksjonshemmedes råd har hatt saken til uttalelse. - Den eneste betenkningen vi har fått fra rådet, handlet om betydningen av at leilighetene må utformes i tråd med prinsippene for universell utforming. For oss er det en selvfølge.

I forbindelse med utarbeidelsen av ny boligsosial handlingsplan ble det i april i år arrangert et dialogmøte for å innhente erfaringer, innspill og behov for fremtidige beboere/pårørende. Vi annonserte møtet i lokalpressen og invi-

terte fagfolk, det kommunale rådet for funksjonshemmede, HBF Rogaland/Sandnes, NFU Sandnes lokallag og ikke minst foresatte til de fremtidige beboerne med utviklingshemning som vi vet vil få behov for bolig i tiden fremover. Det kom i alt ca. 60 foresatte og fagpersoner på dette møtet – som vi opplevde som meget konstruktivt. På dialogmøtet ble det blant annet gitt en orientering om de planlagte boligprosjektene i Vatnekrossen.

Egne retningslinjer

På spørsmål om hvorfor ikke de direkte berørte brukerorganisasjonene Mental Helse og NFU Sandnes ble involvert fra starten i denne prosessen, svarer Selvikvåg og Otto følgende: - Sandnes kommune har vedtatt en måte å utforme byggeprosjekter på der det er ansatt fagfolk som skal ivareta både

brukere og ansattes ønsker og behov i tillegg til at de økonomiske rammene overholdes. På bakgrunn av de forventninger som nå har kommet for dagen, er det nok grunn for å revidere disse retningslinjene.

- De tolv leilighetene i første etasje i Vatnekrossen skal øremerkes en gruppe som i en del sammenhenger blir omtalt som "funksjonshemmede". Hvilke funksjonshemninger er det dere helt konkret har i tankene?

- Vi har øremerket disse leilighetene til noe mer omsorgskrevende boligsøkere med utviklingshemning som står på venteliste. Det kan også bli aktuelt å gi tilbud til boligsøkere med andre tilstander som er sammenliknbare med det å ha utviklingshemning. Vi tenker oss derimot ikke at dette skal bli et botilbud for personer med fysiske funksjonshemninger – for eksempel trafikkskadde.

- Ser dere ingen betenkeligheter med å la så vidt forskjellige grupper som mennesker med utviklingshemning og psykisk sykdom bo under samme tak?

- Da vi presenterte prosjektet på dialogmøtet i april, var det kun noen få som ga uttrykk for at dette kunne være uheldig – noe vi mener er forståelig. Det er heller ingen grunn til å legge skjul på at det å samle to forskjellige grupper under samme tak er en konsekvens av et ekstremt vanskelig bygge-marked i regionen og problemer med å fremskaffe byggeklare tomter.

- Hvorfor satse på en slik nødløsning?

- Prosjekt Vatnekrossen kan ikke stoppes nå, sier kommunaldirektør Elin Selvikvåg og rådgiver Frode Otto.

- Vi vil ikke kalle dette nødløsning. Bakgrunnen for at Sandnes kommune nå ser seg nødt til å bygge på denne måten er at et planlagt boligprosjekt for to år siden for personer med psykisk sykdom og andre vanskeligstilte sentralt i kommunen ikke ble realisert. Til tross for at investeringstilskudd fra Husbanken og to anbudsrunder ble prisen for høy den gangen. I etterkant har den store mangelen på egnede tomter her i Sandnes som nevnt ikke gjort situasjonen enklere. I kjølvannet av at vi ikke har bygget boliger for disse to gruppene de siste årene, er ventelistene blitt stadig lengre. Pr. i dag er behovet akutt. Press fra sykehus, distriktpsykiatrisk senter og ikke minst de mange utslitte pårørende til utviklingshemmede er nå så stort at vi ikke kan vente med å bygge lenger. Vi må snarest få leilighetene i Vatnekrossen opp og stå og gjøre det beste ut av det. Skulle det siden vise seg at dette ikke fungerer, vil vi selvsagt flytte de to gruppene hver for seg etter hvert.

Holdes atskilt

Det vil samtidig bli lagt til rette for at de to beboergruppene i Vatnekrossen skal holdes mest mulig atskilt, fortsetter kommunaldirektøren og hennes rådgiver. - Beboerne får kun felles inngang, trapperom og heis. Felles arealer innendørs vil bli separate i tillegg til at hver leilighet får et mindre privat uteareal/balkong. Beboerne trenger ikke ha noe med hverandre å gjøre. Begge gruppene vil i tillegg ha personale hos seg på døgnbasis som bidrar til det.

- Hvilke tanker gjør de ansattes organisasjoner seg om det å skulle jobbe med så vidt forskjellige grupper samme sted?

- Vi har ikke fått noen negative tilbakemeldinger. Verneombud og ansattes representanter fra FO og NSF ble konsultert både da beslutningen om denne samlokaliseringen ble fattet og siden underveis i planleggingen av prosjektet.

Selvikvåg & Otto viser ellers til at kommunen i denne planprosessen har forsøkt å rette søkelyset på de positive gevinstene en samlokalisering av beboere med utviklingshemning og psykisk

sykdom vil innebære. - En stordriftsfordel kan for eksempel bli sambruk av personale på natt. Vi tror dessuten at rekrutteringen av kvalifiserte ansatte blir enklere ved at vi kan tilby jobb i et større faglig fellesskap med flest mulig hele stillinger.

-Hvilken kommentar har dere til dem som mener at den planlagte utformingen av disse leilighetene minner sterkt om en institusjon?

-Vi har ikke fått slike tilbakemeldinger fra våre fagfolk heller. Vi er likevel kjent med fra pressen at enkelte mener at den kan minne om en institusjon. Det vil imidlertid alltid være noen som mener noe om vindushøyde, utsyn, om et bygg er for stort, for smått osv. Leilighetene i Vatnekrossen vil likne på mye annet som bygges nå. Hver av dem skal bygges opp av to moduler. Vi valgte denne byggemetoden fordi presset i markedet er så stort at det blir vanskelig å få det utført med vanlig byggemetode innen tidsrammen. Når bygget står ferdig, skal det imidlertid ikke kunne ses at det er laget av moduler. Vi har gode erfaringer med andre og liknende modulbygg til samme målgrupper, og har stor tro på at dette også vil fungere.

Husbanken

- Mener dere at leiligheter til utviklingshemmede med plasskrevende hjelpemidler på 43 kvadratmeter er store nok?

- Denne størrelsen er basert på erfaringer vi har fra andre kommunale boenheter og fra fagfolk som mener at de fungerer bra.

- Har dere planer om å bygge på flere etasjer på dette modulbygget?

- Vi har ingen planer om å bygge oppover i forbindelse med dette prosjektet. Reguleringen av dette området tillater det ikke heller. Vi har imidlertid fått signaler om at foreldre nå snakker seg i mellom om at vi har slike planer. Hvor de har det fra, vet ikke vi.

- Er Husbanken klar over at prosjekt Vatnekrossen handler om fremtidige boliger både for utviklingshemmede og

psykisk syke? Eller har dere i denne omgang kun søkt om investeringstilskudd for de tolv leilighetene til de førstnevnte?

- For to år siden fikk vi som nevnt innledningsvis investeringstilskudd fra Husbanken for å bygge tolv leiligheter til personer med psykisk sykdom et annet sted i kommunen – som måtte skrinlegges av økonomiske årsaker. I vår søknad om samme type tilskudd nå som gjelder de tolv planlagte leilighetene til utviklingshemmede på Vatnekrossen, vil vi selvsagt opplyse at det er snakk om et felles bygg for de to beboergruppene. Denne søknaden er imidlertid ikke sendt ennå.

- Regner dere med å få en positiv tilbakemelding fra Husbanken på denne søknaden?

- Vi regner med det, ja.

Legalitetskontroll

- Hvilken kommentar har dere til at NFU Sandnes lokallag har fremsatt krav om legalitetskontroll av byggeprogrammet og forprosjektet for boligene på Vatnekrossen?

- Vi kjenner kun til at NFU Sandnes lokallag har fremmet krav om legalitetskontroll fra pressen.

- NFU Sandnes lokallag har i tillegg klaget formannskapsvedtaket inn for fylkesmannen. Vil dere la gjennomføringen av vedtaket få oppsettende virkning – i den forstand at det dermed vil bli stående i bero til klagen er ferdigbehandlet?

- Vi kan ikke stoppe dette prosjektet nå. I så fall blir oppstart av selve byggingen forsinket med de konsekvenser det får for de som venter på bolig.

- Hva tenker dere om at foreldre som har fått plass til sitt familiemedlem med utviklingshemning allerede har gitt tilbakemelding på at de vil takke nei til en bolig i Vatnekrossen?

- Det er selvsagt meget beklagelig. Med god planlegging og dyktige ledere vil dette bli et godt faglig tilbud. Men – det er foreldrene som bestemmer. Vi

10 Sandnes

tildeler tjenester til de som har et sterkt behov for og ønske om plass, og har som nevnt mange på venteliste.

- Synes dere tomten på Vatnekrossen med hovedvei, rundkjøring og industribygg i umiddelbar nærhet egner seg til bygging av det som skal bli menneskers hjem?

- Tomten er fin – med den vernede bedriften med ulike tiltak for yrkeshemmede et steinkast unna og et eldre boligområde rett over veien. Det er i tillegg nærbutikker i gangavstand fra boligen. Ellers er det vel her som andre steder: De som bor i en del av en kommune synes det er best å bo der – på samme måte som innbygere i andre deler foretrekker sin del. Folk i Sandnes opplever nok Vatnekrossen som sentralt beliggende med skoler og et aktivt bomiljø i nærheten. Tomten med de 24 omtalte leilighetene vil for øvrig bli bygget noe innover på sikt. Tanken er at det skal etableres et bydelssentrum der med frisør, legekantor, fotpleier, kafeer og butikker. Dette vil også bidra til et attraktivt bomiljø, svarer Frode Otto og Elin Selvikvåg.

Føder flere med Down syndrom

I Storbritania fødes flere barn med Down nå enn før det ble vanlig med fostediagnostikk, skriver BBC. I 2006 ble det født 749 barn med Down syndrom i Storbritania. I 1989 var tallet 717.

Undersøkelser om begrunnelsen for å bære frem barnet varierer: Ca. 20 prosent oppgir at de kjenner til andre med Down syndrom. Drøyt 30 prosent hadde religiøse begrunnelser eller prinsipielle motabort holdninger. Ca. 30 prosent mente at livsbetingelsene for personer med Down syndrom var forbedret. Ca. 20 prosent trodde ikke på testene av fosteret. De fleste respondentene hadde opplevd støtte av familie og venner. Aksepten av det å være annerledes var viktig.

Les mer på www.nfunorge.org/rogaland

Jens Petter Gitlesen på tomten i Vatnekrossen.

- Trist sak

- Kommunalt råd for funksjonshemmede i Sandnes har gjennom mange år utmerket seg ved å rette søkelyset på brukernes synspunkter i sitt arbeid. Det er trist at rådet har valgt å bryte denne tradisjonen i en så viktig sak som prosjektet i Vatnekrossen.

Styremedlem i NFU Rogaland fylkeslag, Jens Petter Gitlesen, har engasjert seg sterkt i kampen mot det planlagte byggeprosjektet i Sandnes. I en kommentar til Kommunalt råd for funksjonshemmedes anbefaling til kommunen om å planlegge ut fra prinsippene om universell utforming, påpeker Gitlesen at rådet i denne sammenheng i stedet burde ha fokusert på de viktigste prinsippene i ansvarsreformen. - Kommunalt råd har i denne saken fullstendig valgt å overse brukerorganisasjonenes kamp for å sikre alles rett til en aktiv og meningsfylt tilværelse.

Husbank-søknaden

Gitlesen stiller seg dessuten undrende til at kommunaldirektør Elin Selvikvåg og rådgiver Frode Otto i intervjuet

med Samfunn for alle hevder at kommunen ikke har sendt sin søknad om investeringstilskudd til Husbanken. Gitlesen viser derimot til at kommunen 9. september d.å. fikk bekreftelse fra Husbanken Region vest om at søknaden var mottatt.

- E-posten fra Husbanken begynner slik: "Dette er en søknad om investeringstilskudd fra Sandnes Kommune. Søknaden er innsendt av rådgiver Frode Otto og har saksnummer 13556885 i Husbankens webapplikasjon "Investeringstilskudd" under Ekstranettet."

Saken er nå til behandling i Husbanken, og er i tillegg oversendt fylkesmannen i Rogaland for uttalelse, fastslår Jens Petter Gitlesen.

Oppgitt over Sandnes-prosjektet

- Det er påfallende når man i Sandnes kommune mener at plikten til å ha brukere med i planprosessen er oppfylt når Kommunalt råd for funksjonshemmede har fått uttale seg. Kommunens ansatte har åpenbart et udekket behov for voksenopplæring i hva brukermedvirkning er og innebærer.

NFUs forbundsleder Helene Holand har ikke noe godt å si om prosjekt Vatnekrossen. - Det holder ikke når kommunaldirektøren og hennes rådgiver viser til at det ble arrangert et dialogmøte i april. Kommunen burde aktivt ha satset på dialog inn i sitt planarbeid. Det virker som om dialogmøtet i Sandnes i april mer var et pliktløp fra kommunens side.

Kommunaldirektøren & co viser riktignok til at det var noen få deltakere på det omtalte dialogmøtet som påpekte det uheldige i at personer med ulike utfordringer skal samles under samme tak på måten man har tenkt seg i Vatnekrossen. Mitt spørsmål blir da: Har man i Sandnes kommune ikke tildekket seg noe av all den kunnskapen og erfaringene andre kommuner har gjort de siste årene? Har ingen i Sandnes kommune lest avisoppslagene, rapportene som både foreligger fra institusjonsomsorg og hvordan hjemmeomsorg fungerer i samlokaliserte boliger? Det uheldige ved dette bør ikke være nytt for noen.

Sterkt

Holand tar sterk avstand fra at man i Sandnes kommune argumenterer med at beboerne med utviklingshemning og psykisk sykdom i Vatnekrossen kan flyttes fra hverandre hvis det å samle dem under samme tak skulle vise seg å ikke fungere. - Mitt spørsmål blir da: Hvor skal de flytte? Vil kommunen finne nye tomter som angivelig ikke finnes og bygge nytt? Hvem skal i så fall bo i leilighetene i Vatnekrossen? Hva slags etterbruk har kommunen i tankene for disse leilighetene som skal bygges nå hvis de bare skal være en midlerti-

Helene Holand.

dig straksløsning? Det virker på meg som om både strategisk planlegging og strategisk tenkning er mangelvare og at man har et problem med dårlig ledelse i Sandnes kommune.

NFUs forbundsleder lar seg også provosere over at man i Sandnes kommune har vedtatt en måte å utforme byggeprosjekter på der man har ansatt fagfolk som skal ivareta både brukere og ansattes ønsker og behov i tillegg til at de økonomiske rammene overholdes. - Beklager, men Sandnes kommune må faktisk også forholde seg til norsk lov! Retten til brukermedvirkning kan ikke begrenses, den kan kun utvides. Brukermedvirkning i denne sammenheng betyr å samarbeide med de organisasjonene som representerer dem som er målgruppe(r) for det aktuelle planarbeidet.

Merkelig

Helene Holand mener også at det er en merkelig prioritering at Sandnes kommune skal tilsette personell for å sikre

at beboere i Vatnekrossen holdes atskilt for å unngå konflikter. - Kommunen burde i stedet satset på en planlegging som bidrar til at konflikter og konfrontasjoner kan unngås. De ansatte kunne dermed bruke tiden sin på å legge forholdene til rette for den enkelte tjenestemottakerne på en måte som ville gi dem et godt liv.

NFUs forbundsleder er i tillegg oppgitt over Sandnes kommunes valg av byggeperiode for leilighetene i Vatnekrossen. - Bruk av moduler er kanskje billig i byggeperioden, men gir lite fleksibilitet og få muligheter for individuelle tilpasninger. Dette kan bli dyrt på sikt. Størrelsen på disse leilighetene er dessuten kun vurdert av fagfolk. Vi har allerede sett nok av grelle eksempler på fagfolk i andre kommuner og institusjonsomsorg som mener at leietakere kan benytte seg av fellesareal og derfor ikke trenger så mye privat areal. Brukerne vil derimot ha et hjem der de kan leve som andre. De både ønsker seg og krever livskvalitet, og vil ikke bare overleve, presiserer Helene Holand.

Ny lov skal rive barrierene

1. januar 2009 får vi en ny lov som heter diskriminerings- og tilgjengelighetsloven.

Det blir forbudt å diskriminere personer med nedsatt funksjonsevne på alle områder i samfunnet. Før gjaldt forbudet bare i arbeidslivet.

I dag er det mange personer med nedsatt funksjonsevne som blir diskriminert.

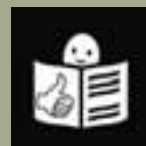
For eksempel blir personer med utviklingshemning nektet adgang på restaurant. Døve kan ikke varsle nødnumre.

Rullestolbrukere har vanskeligheter med å komme seg inn i butikker og andre bygninger.

Spesielt på skoler kan det være vanskelig for personer med nedsatt funksjonsevne å komme inn i alle rom.

Når loven ha trådt i kraft skal for eksempel gymsaler og musikkrom være tilgjengelig for alle.

Loven sier også at alle har krav på tilrettelagt undervisning.

Døve kan ikke varsle nødnumre. Rullestolbrukere må trille rundt hele hotellet for å komme til møtesalen. Personer med utviklingshemning blir nektet adgang på restaurant. En ung student nektes å reise på språkreise fordi hun har en lett form for diabetes. Fra nyttår kommer en ny lov som forbyr denne typen diskriminering og kan bidra til å rive barrierene.

- Sakene som er nevnt ovenfor gir en pekepinn på hvor omfattende dagens diskriminering av personer med nedsatt funksjonsevne er, sier likestillings- og diskrimineringsombud Beate Gangås.

Formålet med loven er «å sikre like muligheter og rettigheter til samfunnsdeltakelse for alle, uavhengig av funksjonsevne, og hindre diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne».

- Denne formuleringen er hentet fra loven, og det er store ord. Som ombud får vi en viktig oppgave når det gjelder å forvalte loven. Jeg vil oppfordre personer som opplever seg diskriminert på grunn av nedsatt funksjonsevne om å ta kontakt med oss, sier Gangås.

Et tilgjengelig samfunn

Den nye diskriminerings- og tilgjenge-

lighetsloven skal bidra til å bygge ned barrierer på alle samfunnsområder, slik at vi får et samfunn som er tilgjengelig for alle. Alle skal ha den samme friheten til å fungere i samfunnet.

- Jeg ser fram til at tersklene skal bygges ned, på mer enn en måte. Noen barrierer hindrer rullestolbrukere å komme inn på skoler og i butikker. Men tilgjengelighet handler også om at døve skal kunne ringe et nødnummer, sier Gangås.

Hun er opptatt av at også personer med usynlige funksjonsnedsettelse blir diskriminert. - Når en diabetiker blir nektet opptak til en skole på grunn av en helseattest, kan det være diskriminering hvis sykdommen hans eller hennes ikke har noen betydning for utdannelsen og den framtidige jobben.

Skolene blir prøvesteiner

Gangås tror at skolene blir prøvesteiner. - Fra januar skal alle vesentlige funksjoner på skolene være tilgjengelige for flest mulig. Det betyr ikke at alle rom skal være universelt utformet, men alle skoler skal ha for eksempel gymsaler og musikkrom som er tilgjengelig for alle.

Loven understreker også at alle har krav på tilrettelagt undervisning. I dag har mange kommuner bare tilbud om spesialskoler, i stedet for å gi tilrettelagt tilbud på nærskolene.

Likestilling og likeverd

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven gjelder fra 1. januar 2009. Det blir da forbudt å diskriminere personer på grunn av nedsatt funksjonsevne på alle samfunnsområder. Tidligere har

Likestillings- og diskrimineringsombud Beate Gangås mener den nye loven er viktig for å bekjempe diskriminering og øke tilgjengeligheten for flest mulig.

funksjonshemmede kun hatt et slikt vern i arbeidslivet. Ombudet har i dag ansvar for å overvåke diskriminering på grunnlag av kjønn, etnisk opprinnelse, alder, seksuell orientering og religion, i tillegg til diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne. - Vi vil bruke vår erfaring i arbeidet mot diskriminering på dette nye feltet. Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (DTL) er et viktig skritt i riktig retning. Nå gjelder det å bruke loven til å bekjempe diskriminering og øke tilgjengeligheten for flest mulig, sier likestillings- og diskrimineringsombudet.

www.ldo.no

Telefon: 24 05 59 50 eller grønt nummer 800 41 556

Lett å henvende seg

Det er enkelt å ta kontakt med Likestillings- og diskrimineringsombudet. Noen ringer for å få råd når de føler seg diskriminert. Andre møter opp på kontoret til ombudet.

En del av dem som tar kontakt, vil levere en klage.

Enkelte får hjelp til å formulere en skriftlig klage. Andre får beskjed om at det de har vært utsatt for dessverre ikke er omfattet av loven. Alle klagesaker undersøkes grundig for å se om det dreier seg om lovbrudd.

Ombudet ønsker å få inn klagesaker slik at den nye loven blir prøvd ut.

Det finnes foreløpig en del områder som er unntatt fra loven. Retten til varer og tjenester skal utredes videre. Også innenfor samferdsel er det foreløpige unntak, det samme gjelder IKT.

Ombudet kan også kritisere forhold som virker urimelige, selv om disse ikke er omfattet av loven.

Tilretteleggingsgaranti

Forsøk i fem fylker viser at tilretteleggingsgaranti for funksjonshemmede og personer med redusert arbeidsevne gir resultater. Flere arbeidstakere og arbeidssøkere er blitt stående i jobb eller kommet i jobb.

Tilretteleggingsgaranti er en ordning som skal gi arbeidstaker og arbeidsgiver trygghet for at personer med redusert funksjonsevne får nødvendige hjelpemidler, tilrettelegging og oppfølging. Fra januar i år gjelder ordningen i alle fylker. Den består av en forhåndsgaranti for tilrettelegging og oppfølging på arbeidsplassen.

Les mer på www.nav.no

Videreutdanning

Kunnskapsministeren har lagt fram ny strategi for videreutdanningen av lærere. Den er utarbeidet i samarbeid med lærerorganisasjonene, KS, universitets- og høgskolerådet. NFU har tidligere presisert at spesialpedagogikken må inngå som en del av denne videre- og etterutdanningen for å øke kvaliteten på den tilpassede opplæringen i skolen.

14 Nytt nettsted

Kunsthistoriker Karen Andreassen, fikk ideen til det nye nettstedet. (Foto: Bitten Munthe-Kaas)

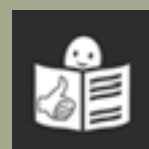

Nytt nettsted om en viktig historie

Har du hørt om nettstedet www.institusjon.no?

Der kan du lese om de mange tusen menneskene med utviklingshemning som bodde på institusjon i mange år.

Du kan også lese om hvordan de fikk det etter at de flyttet fra institusjonene.

- For vel fire år siden holdt jeg et foredrag om Trastad gård og menneskene som tidligere bodde der. Tilbakemeldingene i etterkant fikk meg til å tenke på at det nok er mange som ikke kjenner historien om hvordan utviklingshemmede hadde det på de nedlagte sentralinstitusjonene.

Det sier bestyrer Karen Andreassen ved avdeling Trastad Samlinger, som er en del av Sør-Troms Museum. Her har hun jobbet med oppussing, prosjekter og utstillinger siden 2003. Et arbeid som har gjort det fantastiske museet mer kjent, gitt det større status, anerkjennelse og økonomi.

Etter sitt foredrag tenkte den kreative kunsthistorikeren videre: Hvordan få fram de uhørte stemmene til de tidligere institusjonsbeboerne? Hvordan kan vi synliggjøre både dem og stedene de bodde – før historiene deres blir glemt?

Og heldigvis for oss alle – spørsmå-

lene forble ikke i Andreassens hode. Hun kontaktet kolleger ved Medisinsk Museum i Norsk Teknisk Museum, Emma Hjort Museum og dokumentasjonssenter, Bymuseet i Bergen og Trøndelag Folkeemuseum. Sammen dannet de en prosjektgruppe som siden har utviklet nettstedet

www.institusjon.no. Det er en del av det nasjonale innsamlings- og formidlingsprosjektet "Uhørte stemmer og glemte steder – fortellinger fra utviklingshemmedes historie".

Her har Andreassen & co samlet informasjon og beretninger fra og om etterkrigens sentralinstitusjoner for utviklingshemmede – fra HVPU-reformen og utviklingen på dette området fram til i dag. Med enkle tastetrykk kan vi lese historiene om de mange tusen personene med utviklingshemning som i mange tiår bodde på institusjon, mange av dem langt borte fra venner og familie. Vi kan også lese om den nye hverdagen mange fikk etter nedbyggingen av institusjonene og gjennomføringen av ansvarsreformen.

Mange berørt

Denne delen av norsk historie har

berørt mange mennesker. På www.institusjon.no får vi et direkte møte med tidligere institusjonsbeboere, deres familier og tidligere ansatte. De har satt ord på sine erfaringer – på godt og på vondt. Karen Andreassen understreker at de som skriver blir godt ivaretatt. - Vi er for eksempel nøye på at personvernet overholdes. Det som formidles gjengis med fortellerens egne ord, og blir heller ikke fortolket av historikere eller andre fagfolk.

Nettstedet er for øvrig testet blant en del skoleelever – med gode tilbakemeldinger. Skoler og utdanningsinstitusjoner er viktige målgruppe for dette prosjektet, sier Karen Andreassen. Hun håper at www.institusjon.no blir et levende nettsted der stadig flere bidrar og på den måten gir oss andre flere kunnskaper.

Historisk dag!

Stoffet som nå er "stilt ut" på nettsiden er gjort synlig og lett tilgjengelig med et enkelt og stilig design. Foreløpig er det "bare" 19 av de totalt 150 tidligere offentlige og private institusjonene for utviklingshemmede som er presentert i tekst, bilder og film. - Målet på sikt er at alle skal dokumenteres, sier Karen Andreassen. Sammen med sine prosjektkolleger oppfordrer hun nå flere utviklingshemmede selv, pårørende og tidligere ansatte til å sende inn sine beretninger.

Lanseringen av www.institusjon.no ble for øvrig markert ved en høytidelighet på Trastad gård nylig. I sannhet en historisk begivenhet!

BMK

Vandreutstilling

I tillegg til nettstedet www.institusjon.no skal prosjektet "Uhørte stemmer og glemte steder – fortellinger fra utviklingshemmedes historie" også kunne ut i en vandreutstilling som skal være klar høsten 2009.

"Samfunn for alle" – en fin julegave!

Jeg bestiller 1 års gaveabonnement på "Samfunn for alle" 2009, kr 400,- (6 utg.)

Ditt navn og adresse (regningen sendes til denne adressen)

Navn: _____

Adresse: _____

Postnummer og sted: _____

Telefon og e-post: _____

Bladet skal sendes til:

Navn: _____

Adresse: _____

Postnummer og sted: _____

Klipp ut og send inn! Kan også bestilles på mail: post@funorge.org eller tlf. 22 39 60 50

Adressaten betaler for sending i Norge

Distribueres av Posten Norge

Norsk Forbund for Utviklingshemmede
Svarsending 1225
0090 Oslo

16 Syngende bydel

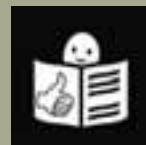

Smil og sangglede på Stovner. Olav Grimdalen jr. med mørkt hår og briller til høyre bak kordirigent Øystein Fevang. (Foto: Anne Liv Ekroll/NRK)

Fra gråspurv til gullstruper

Amatørsangere fra Stovner bydel har sunget sammen med Oslo Filharmoniske Orkester. Tillitsvalgt i NFU Oslo fylkeslag, Olav Grimdalen jr. var en av dem. Fem søndager i november og desember i beste sendetid på

NRK1 kan du følge ham og de andre koristene på veien fram til den store konserten. Koret var i Paris også. Der fikk de hilse på den norske operasangeren Solveig Kringlebotten.

Er det mulig å løfte 45 sangglade amatører til filharmonisk nivå på tre måneder? Kordirigent Øystein Fevang tok utfordringen – og tillitsvalgt i NFU Oslo fylkeslag, Olav Grimdalen jr. var en av dem som bidro til at Fevang greidde det.

Fem søndager i november og desem-

ber med reprise på NRK2 på fredager kan NRK1-seerne følge med på Grimdalens og de andre koristenes vei fra det absolutte nullpunkt og fram til julekonsert i Oslo Konserthus med Oslo Filharmoniske Orkester. Den yngste koristen var 17 – den eldste 82, mens vår mann i skrivende stund fyller 40 om en uke. (Vi gratulerer!)

I alt ca. 100 personer møtte fram på audition der de framtidige sangfuglene ble plukket ut – riktignok uten strenge musikkfaglige kriterier. Resultatet ble en varm, humorfylt og flott gjeng fra Stovner bydel med alle slags typer og aldersgrupper med felles interesse for å synge i kor. I begynnelsen var det ikke finsliping, snarere høvling dirigent

Fevang måtte bruke tid på. Enkelte traff ikke en tone da de to ukentlige øvelsene begynte..

Olav Grimdalen jr. sier i en kommentar til Samfunn for alle at tiden med koret var en opplevelse han aldri kommer til å glemme. - Jeg kjente bare en der da vi startet opp – men det tok ikke lang tid før vi ble venner – alle sammen.

Flere høydepunkter

Selv om de to julekonsertene med filharmonisk orkester i Konserthuset med Grimdalen & co i kjole og hvitt ++ var det største høydepunktet for den sangglade Stovner-gjengen, ble den såkalte ”dannelsesreisen” til Paris underveis i serien også en ”høydare”. Der fikk amatørerne både høre og hilse på den norske operasangeren Solveig Kringlebotten. Korets konsertdebut skjedde imidlertid ikke i Oslo, men på trappen utenfor Sacre Coeur i den franske hovedstad med et stort og lydhørt turistpublikum som ga dem vel fortjent applaus etter innsatsen.

- *Har du sunget i kor før?*

- Jeg sang i barnekoret i Fossum kirke og siden i et kor på Hurdal Verk folkeskole der jeg gikk i ett år. Men det å synge Händels Messias, Grieg og Carl Orffs Carmina Burana med Oslofilharmonien er noe ganske annet. I dag er det nesten uvirkelig å tenke tilbake på at jeg faktisk har gjort det. Nå begrenser min sangglede seg stort sett til dusjen hjemme i Tangerudbakken, sier Olav Grimdalen jr.

Skole for voksne

Mange utviklingshemmede rammes av det manglende skoletilbudet for voksne. Dette skjer til tross for at voksne har lovfestet rett til grunn- og videregående skole.

Det viser Riksrevisjonens undersøkelse av tilbudet til voksne om grunnskoleopplæring og opplæring på videregående skolenivå. Her kommer det blant annet fram at svært mange kommuner ikke har et grunnskoletilbud for voksne. Rettighetene som gjelder for denne målgruppen er i tillegg lite kjent. Fylkesmennene har heller ikke ført godt nok tilsyn med i hvilken grad den lovfestede retten er ivaretatt.

Interesserte kan laste ned hele dokumentet ”Manglende grunnskoletilbud for voksne – Dokument nr. 3:14 (2007-2008)” fra www.riksrevisjonen.no

FRAMskolen

på Vällersund Gård

Et toårig lærested for unge voksne utviklingshemmede mellom videregående skole og et aktivt yrkesliv

FRAMskolen setter seg som mål, gjennom to års læring, å kunne gi elev, pårørende og eventuelt den kommunale omsorgstjeneste, innsikt i hvilke muligheter den enkelte elev har i forhold til framtidig boform, videreutdanning og yrkesvalg.

Framskolens tre grunnmotiver:

FORSTÅ VERDEN (undervisning)

- Utforsk verden, nasjonalt og internasjonalt
- De andre og meg selv
- Parforhold og seksualitet
- Teater, drama, sang, musikk, maling og diktskriving
- Utvikle evnen til å uttrykke seg
- Lær å sende e-post og å finne frem på internett

LEVE I VERDEN (bo- og hverdagsferdigheter)

- Pleie av bolig og klær • Planlegging • Gjøre innkjøp
- Lage mat og stelle i stand måltid til hverdag og fest
- Bruk og forståelse av penger og regnskap
- Tid og tidsbegreper

ARBEIDE I VERDEN (i verkstedene)

- Arbeid i bakeri • Veve i veveriet • Samle urter
- Arbeide med i husholdningen
- Arbeide med i jordbruk og gartneri

Fritid og friluftsliv

- Friluftaktiviteter på sjøen og i fjellet. Opplæring i ridning, båtliv og fjellvandring, går også inn som en del av undervisningen.
- Deltagelse i aktiviteter i nærmiljøet.
- Uforpliktende samvær, dans og lek.

Det første året bor elevene på internat.

Det andre året bor elevene mer selvstendig.

For nærmere informasjon (helst mellom 12.00 og 14.30):

Dag Balavoine eller Hanna Schmeding

Telefon 72 52 70 80/99 60 88 10

Du kan også skrive til framskolen@camphill.no eller
FRAMskolen på Vällersund Gård, 7167 Vällersund

FRAMskolen – fra livet i familie og skole, til et liv som voksen

Alexander bor fortsatt hjemme

I de to siste utgavene av Samfunn for alle har vi skrevet om Alexander Isaksen i Harstad som i desember i fjor kjøpte leilighet som var innflytningsklar i juni i år. Han har imidlertid ikke kunne flytte dit fordi kommunen ikke vil gi ham den brukerstyrte personlige assistansen han trenger i eget hjem. Alexander Isaksen har fått tilbud om heldøgns omsorg i en kommunal omsorgsbolig sammen med en annen mann med utviklingshemning i stedet – noe han har takket nei til. Harstad-væringen bor dermed fortsatt hjemme hos sine foreldre. Saken er klaget inn for fylkesmannen.

Faksimile fra SFA 5 - 2008

Representanter for Statens Helsetilsyn og Fylkesmannen i Troms møtte familien Isaksen og representanter for Harstad kommune 12. november. Vi tok kontakt med Alexanders mor, Arda Isaksen, like før SFA gikk i tryk-

ken for å høre om det siden har skjedd noe. Hun viser til at saken står på stedet hvil og at hun ikke vet når fylkesmannen har behandlet saken ferdig. Vi kommer selvsagt tilbake til denne saken i neste nummer.

Demens-avdeling til utviklingshemmede?

AV BITTEN MUNTHE-KAAS

- De ni pasientene med demens ved Kanebogen bofellesskap i Harstad er i ferd med å bli flyttet til ledige sykehjems plasser rundt om i kommunen.

Dermed blir en avdeling som har fungert godt for beboerne med demens de ti siste årene lagt ned. Tanken er at de samme rommene skal øremerkes unge voksne personer med utviklingshemning som vil flytte hjemmefra i stedet.

Det egner de seg ikke til.

I en samtale med Samfunn for alle gir vernepleier Inger Bye i Fagorganisasjonen (FO), avdeling Harstad, innledningsvis uttrykk for at et menneskes boligstandard sier noe om hvordan en kommune prioriterer sine tjenestemottakere. Hun er opptatt av at alle har krav på et funksjonelt sted å bo som er utformet og tilrettelagt med tanke på den enkeltes behov – også for privatliv.

- Dette handler om livskvalitet, om normalitet og at mennesker som er avhengig av andres tjenester ikke skal stigmatiseres. Bye trodde derfor ikke sine egne ører da hun fikk høre at kommunen nå vurderer å flytte utviklingshemmede til rommene i Kanebogen. Hun tok kontakt med NFU Harstad lokallag, og ga uttrykk for sin bekymring. Den erfarne vernepleieren og daglige lederen av FO,

Et av rommene som nå kan bli hjem for unge voksne med utviklingshemning.

- Rommene i bofellesskapet egner seg ikke for unge voksne med utviklingshemning, sier Inger Bye.

avdeling Harstad, vet hva hun snakker om. Hun arbeider til daglig i etasjen over den snart nedlagte demens-avdelingen i Kanebogen der det bor mennesker med nevrologiske skader og andre fysiske funksjonshemninger. Kollegene i de to til tider underbemannede avdelingene har ofte hjulpet hverandre når det har vært nødvendig.

Inger Bye var nylig til stede da Høgskolen i Harstad feiret sitt 25 års-jubileum der et av temaene var bo- og tjenestesituasjonen for utviklingshemmede ti år etter HVPU-reformen. Her fikk hun blant annet høre et foredrag av Ivar Breivik ved Norsk Institutt for By og Regionforskning, som presenterte en større undersøkelse om dagens botilbud for utviklingshemmede.

- Det gikk for alvor opp for meg at utviklingen nå går i retning av større gruppeboliger og institusjonsløsninger. Den samme utviklingen skjer i Harstad også. Et fremtidig voksenliv i Kanebogen bofellesskap der utviklingshemmede bor på et rom i en underetasje med utsikt mot en parkeringsplass, en hovedvei og en kirkegård som nærmeste nabo er bare et eksempel på det. Trivselen blir ikke akkurat bedre av motorstøy og eksosduft rett utenfor vinduene. Disse planene håper jeg ikke blir gjennomført. Hvis noen skal bo der, må det være helt frivillig!

Institusjonsrom

Da Samfunn for alle besøkte Kanebogen bofellesskap, fikk vi se og fotografere et av de ni rommene som allerede var fraflyttet. Rommene lå etter hverandre i en typisk institusjonskorridor. Det vi forevirket var mellom 10 og 20 kvadratmeter med et lite dusjbad. Her skal de fremtidige beboerne sove i det som også blir den enkeltes oppholdsrom/stue – ettersom det er blitt sagt at vegger ikke skal flyttes i forbindelse med en eventuell framtidig oppussing. I tillegg til et klesskap og nattbord er det plass til en sofa eller et par stoler og et bord der.

All matlaging må foregå på felles kjøkken/oppholdsrom på den andre siden av gangen. Beboerne kan imidlertid ta heisen eller gå under tak fra rommene sine til dagsenteret i Kanebogen bo- og service-senter i etasjen over. Der er det kantine der gjestene kan kjøpe middag i tillegg til en rekke tilbud som fotpleier, frisør, lege,aktivitør og snekkerbod.

- Vet de ansatte ved den snart nedlagte demensavdeling hvor de skal arbeide når pasientene er fordelt på ledige sykehjemsplasser?
- De har fått tilbud om arbeid andre steder. Denne prosessen går som den skal, svarer Inger Bye.

Innsparingsprosjekt

“Harstad kommunestyre har i forbindelse med sitt kostnadsreduksjonsprogram blant annet vedtatt å omgjøre deler av Kanebogen boenheter til bolig med omsorg. Utvalg for omsorg fikk blant annet i oppgave å igangsette prosjektene. Boligene i 9 enheter i Kanebogen prioriteres til psykisk utviklingshemmede. Kommunestyret er informert om dette vedtaket.”

Det skriver assisterende rådmann, Brynjulf S. Hansen i en e-post til lederen av NFU Harstad lokallag, Frank Einar Hansen. Lokallaget har tatt sterk avstand fra at de ni rommene i avdelingen for demente ved Kanebogen bofellesskap skal tas i bruk for unge personer med utviklingshemning.

Rådmannen viser til at man i boligsosial handlingsprogram for Harstad som er vedtatt av kommunestyret, har kartlagt behov for boliger til ulike målgrupper. Et av de største behovene har psykisk utviklingshemmede, skriver Hansen. Han kommer ellers inn på at det er nedsatt en arbeidsgruppe som skal vurdere hvilke boligtilbud som kan etableres i Kanebogen. - Enkelte pårørende har signalisert et ønske om at det etableres bofellesskap med fellesareal, om det er mulig er ikke avklart. Det er også behov for avlastningstiltak m.v. Det skal også vurderes om det må foretas ombygginger.

Hansen påpeker samtidig at alle alternativer skal vurderes før det tas beslutning om hvilke tilbud som skal etableres i Kanebogen. - Dersom det viser seg at det ikke er mulig å etablere noe tilfredsstillende tilbud for psykisk utviklingshemmede, vil tilbud til andre grupper i henhold til boligsosial handlingsprogram bli vurdert, skriver Brynjulf Hansen.

Han har sendt kopi av den samme mailen til enhetslederen som er arbeidsgruppens kontakt...”slik at det kan gis informasjon til NFU Harstad lokallag av NFU når arbeidsgruppen er kommet litt lenger i sitt arbeid og at det eventuelt kan etableres en dialog med lokallaget i denne sammenheng”.

Da vi kontaktet lederen av NFU Harstad lokallag, Frank Einar Hansen, like før SFA gikk i trykken, hadde lokallaget ennå ikke hørt noe fra arbeidsgruppen.

- Ingenting er avklart

- Det er altfor tidlig å si hvorvidt de ni rommene som blir ledige ved Kanebogen bofellesskap skal brukes til personer med utviklingshemning. Ingenting er avklart ennå.

Lederen av utvalg for omsorg i Harstad kommune, Espen Ludvigsen, sier i en samtale med Samfunn for alle at det nå er mange unge med utviklingshemning som gjerne vil flytte hjemmefra som kan tenke seg en slik løsning. - Kanebogen ligger i umiddelbar nærhet til offentlig transport – i tillegg til at beboerne kan benytte seg av de mange tilbudene ved servicesenteret. Det å flytte dit blir selvsagt helt frivillig. Vi har spesielt fått tilbakemeldinger fra unge jenter med utviklingshemning som kan tenke seg å bo trygt, være en

del av et fellesskap med nødvendig bemanning. Ludvigsen legger samtidig ikke skjul på at et slikt botilbud minner sterkt om en institusjonsløsning. - Det er grunn til å presisere at en eventuell satsing på hybler til utviklingshemmede her, ikke betyr at vi er i ferd med å skru tiden tilbake til før HVPU-reformen. Den profilerte FrP-politikeren viser ellers til at det i etasjen over de ni rommene i dag bor 12 personer med nevrologiske diagnoser i hver sin leilighet med eget soverom, stort bad og felles stue- og kjøkkenløsning. De skal flyttes til et nytt bygg i løpet av neste år. Det kan tenkes at vi kommer til å øremerke disse til utviklingshemmede – men som sagt – ingen ting er avklart, forsikrer Espen Ludvigsen.

Lokallaget på beina igjen

Etter å ha ligget nede en periode er NFU Harstad lokallag i ferd med å komme seg på beina igjen. Like etter at denne utgaven av Samfunn for alle gikk i trykken tok lokallaget initiativ til et møte der kommunens tilbud til utviklingshemmede stod på dagsorden. Her var det både lederen av NFU Troms fylkeslag og landsstyrerepresentant Lillian Rasmussen blant de inviterte.

NORD-NORGES ORTOPEDISKE VERKSTED

Tilpasning og produksjon av Ortopediske Hjelpemidler :

- Protoser ● Ortoser ● Fotsenger ● Innleggsåler ● Varmeortoser
- Korsetter/brokkbind ● Spesialsko ● Ortopedisk sydde sko.

Hvis du skulle være interessert i å benytte våre tjenester eller har spørsmål til oss er du hjertelig velkommen innom for en kopp kaffe og en hyggelig prat. Du finner oss i våre trivelige lokaler på mellomveien 23 i Tromsø.

Vi kan også formidle time til ortoped.

Våre åpningstider er mandag-fredag fra kl. 08.30 – 15.30
Telefon 776 00810
E-post: post@nnov.no – Web: www.nnov.no

Småbarnsmødre

- Mødre med barn med funksjonshemninger jobber mye. Barnas funksjonsnivå påvirker mors yrkesaktivitet mindre enn ventet og slår først ut ved svært stor grad av funksjonshemning.

Det viser en studie som forsker Hege Lundeby ved NTNU-Samfunnsforskning presenterte på den tredje nasjonale konferansen som Norsk nettverk for forskning om funksjonshemning arrangerte nylig. Studien er presentert i siste utgave av tidsskriftet *Nota Bene* (nr. 4/08), som utgis av Statens råd for likestilling av funksjonshemmede. Den viser også at fedrene til barn med funksjonshemning like ofte er yrkesaktive som andre fedre og arbeider like mye full tid som alle andre. De har likevel to-tre timer kortere arbeidstid i uka enn fedre flest, fordi de ikke arbeider like mye overtid. Interesserte kan lese mer i nettutgaven av *Nota Bene* (4/08) som er lagt ut på www.srff.no

Frykt

Fellesorganisasjonen (FO) frykter at utviklingshemmede skal havne langt bak i omsorgskøen. FO har derfor skrevet brev til Stortinget om sine bekymringer. Du kan lese brevet som er lagt ut på www.nfunorge.org/rogaland

Nei til flytting av Galleri Unika!

Galleri Unika holder til midt i Asker sentrum. Her produserer og selger personer med utviklingshemning varene sine.

De lager håndverk i strikk, silke, batik, smykker, hatter, vesker, glass og mye mer.

For å spare vil politikerne flytte galleriet ut av sentrum og til arbeidssenteret på Drengsrud.

Flytting av galleri Unika må ikke skje, sier Ole Jakob Skeie, leder i NFU Asker lokallag.

- I disse innsparingstider foreslås det nok en gang i fullt alvor at Galleri Unika skal flyttes fra de gode salgslokalene midt i Asker sentrum og samlokaliseres med arbeidssenteret på Drengsrud der åpningstiden er fra 10-15. Det vil føre til at utviklingshemmede fra å være synlige i sentrum med det de produserer, blir usynlige for alle.

Lederen av NFU Asker lokallag, Ole Jakob Skeie, fortviler. Han mener at det ikke blir mer salg av en slik flytting. - Det blir tvert i mot veldig mye mindre salg hvis dette gjennomføres. Ingen tjener på det. En nedleggelse av det vellykkede utsalgsstedet der det for eksempel lages håndverk i strikk, silke, batik, smykker, hatter, vesker, glass, tre keramikk osv. vil føre til at det ikke lenger blir behov for produksjon. Dermed kan vi like gjerne legge ned produksjonen også. Dette blir spikeren i kisten for kommunale arbeidssentre for utviklingshemmede i Asker. Det er ubegripelig hvis ikke politikerne forstår det. Skal dette bli resultatet av ansvarsreformen som skulle bidra til at utviklingshemmede ble flyttet hjem for å leve et normalt liv som folk flest i sin hjemkommune?

Skeie viser samtidig til at salget av arbeidssentrenes produkter i Galleri Unika dekker husleien og mer til. -

Politikerne skal samtidig ha i mente at Galleri Unika er unikt – også som produksjonsmiljø. De som arbeider der sammen med utviklingshemmede er meget dyktige og setter sin stolthet i å bidra både til de gode produktene og det gode salget. De vil neppe bli motivert av å måtte flytte. Dermed risikerer vi å tape hele miljøet. Galleri Unika må derfor vernes i stedet – både som salgssted og som en manifestasjon på at utviklingshemmede er en viktig del av samfunnet – en ressurs som er til nytte og glede for andre.

Skeie viser til Asker Produkt AS, som er en varig tilrettelagt arbeidsplass for mennesker med utviklingshemning. - Denne bedriften har overtatt Den Glade Baker i Asker sentrum. Her har man også forstått betydningen av at salg er avgjørende for produksjonen og at det må skje der markedet befinner seg. Flyttingen av galleri Unika må derfor ikke bli en realitet. Det samme forslaget ble fremmet i fjor også. Denne gangen må politikerne stanse planen om å flytte Galleri Unika en gang for alle, presiserer Ole Jakob Skeie.

Galleri Unika midt i Asker sentrum er unikt – både som produksjons- og utsalgssted. (Foto: Jan Harsem)

Diskrimineringsvern på alle samfunnsområder

AV: DAGLIG LEDER I SAFO, BETTINA THORVIK

13 års hardt arbeid fra SAFOs organisasjoner har båret frukter. Vi kan ønske hverandre et godt nytt år med diskriminerings- og tilgjengelighetsloven for mennesker med nedsatt funksjonsevne på plass.

Tidligere har personer med nedsatt funksjonsevne kun hatt diskrimineringsvern i arbeidslivet. Med den nye loven får vi det på alle samfunnsområder.

Diskriminering betyr at man blir dårligere behandlet enn andre i samme situasjon på grunn av en gruppetilhørighet eller andre vedvarende personlige egenskaper. Det skjer for eksempel når klassekameratene får gymnastikkundervisning, men ikke du – og skolens argument er at rullestolen ikke kommer fram til gym salen. Slik forskjellsbehandling fra skolens side er et brudd på diskriminerings- og tilgjengelighetsloven.

Loven gir også personer med tilknytning til personer med nedsatt funksjonsevne et diskrimineringsvern. Dette kan ha betydning når foreldre ikke får jobb eller styreverv, og begrunnelsen er deres hjemmesituasjon.

Diskrimineringslovens formål er å endre holdninger og bygge ned barrierer, slik at personer med nedsatt funksjonsevne skal ha like muligheter og rettigheter til samfunnsdeltakelse. Den gir derfor ikke bare enkeltindividet en rettslig garanti mot diskriminering. Den pålegger også offentlig og privat virksomhet rettet mot allmennheten en aktivitetsplikt. Slike virksomheter må fra nyttår aktivt planlegge og arbeide målrettet for å bli tilgjengelig for alle.

Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) skal føre tilsyn og medvirke til gjennomføring av loven. Mener du at du er blitt diskriminert, bør du ta kontakt med ombudet. Den vil vurdere saken og avgi en uttalelse (dette kan du lese mer om på side 12, red.)

Det kan også være lurt å ta kontakt med NFU. Med sin kompetanse kan NFU være en god støttespiller. Det er også viktig for NFU å få god kunnskap om på hvilke områder medlemmene blir diskriminert.

Loven omhandler flere aspekter enn de som er nevnt her. Retten til et individuelt tilpasset opplæringsstilbud er et av de viktigste for NFUs medlemmer. Loven inneholder som sedvanlig også en del unntak.

NFU har med denne loven fått et ekstra verktøy i sin kamp for likestilling av personer med utviklingshemning og et samfunn for alle. Nå er det viktig å gjøre seg kjent med loven og formidle betydningen av den videre i NFUs lokal- og fylkeslag. Bruk den i saker mot kommunen eller staten på alle samfunnsområder!

Hele lovteksten er lagt ut på www.safo.no. SAFO kan også være behjelpelig med mer informasjon.

– Jeg vil leve trygt og aktivt

Henning Furulund fra Asker ønsket seg en trygghetsalarm som virker utenfor eget hjem. Nå har han fått det. I august misjonerte han for den mobile trygghetsalarmen på Hurtigruta.

TEKST OG FOTO: VIDAR HAAGENSEN

Henning Furulund fylte 50 år i fjor, og fikk reise for to personer tur-retur Bergen og Kirkenes i gave av Hurtigruta. Han bestemte seg tidlig for å sette trygghetsalarm på dagsorden under turen.

Furulund har i to år deltatt i et prosjekt med utvikling av en mobil trygghetsalarm basert på det siste innen moderne teknologi ved bruk av gps-posisjonering og mobil data-trafikk. Han er den første til å teste ut denne modellen. Asker-mannen har epilepsi og kan få forvarsel når anfallene kommer. Da utløser han alarmen. Kort fortalt sender den beskjed om hvor han befinner seg på kloden når alarmen utløses. Reisen med Hurtigruta ble brukt til å sjekke at det virket.

Møter og media

Alle som i dag ikke tør å bevege seg bort hjemmefra i frykt for at de ikke får den hjelpen de trenger kan få et aktivt, selvstendig og trygt liv med denne teknologien. - Med denne alarmen kan jeg gå meg en tur i marka alene og vite at hjelpen kommer når jeg utløser alarmen, sier Furulund. Dette budskapet var det han ville spre på møter og i media-oppslag langs kysten.

I Honningsvåg fikk Furulund uttelling. Her holdt han informasjonsmøte om bord i båten ved hjelp av Nordkapp Lions. Representanter for Nordkapp pensjonistforening syntes det hørtes ut som et godt hjelpemiddel. Etter møtet ble Furulund intervjuet av Radio Nordkapp og Finnmarksposten.

Ferden videre

I etterkant av reisen ble Furulund invitert til møte hos statssekretær Rigmor Aasrud i Helse- og omsorgsdepartementet. Her orienterte han om prosjektet og reisen

Henning Furulund med trygghetsalarm foreviget på hurtigruta.

sammen med tre av ledsagerne fra turen. Prosjektgruppa jobber også for å overbevise politikerne om de muligheter mobile trygghetsalarmer gir.

I forkant av reisen sendte Furulund ut spørreskjema via e-post til kommunene langs ruta om hvordan deres ordning med trygghetsalarm fungerte. Han fikk mange svar. Svarene viste at det er stor forskjell på hvorvidt kommunene tar seg betalt for tjenesten og hvem som tar i mot og rykker ut på utløste alarmer.

Pioner

Furulund skal fortsette å samle inn informasjon om hvordan ordningen med trygghetsalarm fungerer i landets kommuner. Nylig sendte han ut nytt spørreskjema til samme målgruppe. Sammen med sine medhjelpere vil han registrere informasjonen han får inn. I møte med departementet bekreftet statssekretæren at det ikke finnes statistikk om trygghetsalarm. Henning Furulund er med andre ord pioner – nok en gang.

Politiker

Henning Furulund er satt opp som nr. 12 på stortingslista for Akershus Venstre i forbindelse med neste valg.

Mer informasjon: <http://gps-trygghetsalarm.origo.no>

UTE I FELT. - Det å se at folk forandrer seg, gir meg mye, sier Lillian Mariga, som trives best med å jobbe ute blant folk i distriktet. (Foto: Camilla Stabell.)

Lillian Mariga

- Bosatt i Zimbabwe
- Fylte 70 år i 2007
- Tre barn og ni barnebarn
- Utdannet sykepleier og jordmor samt grad i spesial pedagogikk
- Jobber for et inkluderende samfunn
- NFUs koordinator for prosjekter i sørlige Afrika siden 1996

Møt Lillian Mariga!

Lillian Mariga fra Zimbabwe har historier nok til en hel bok. Ville dyr og biltrøbbel er gjengangere. Men Lillians viktigste historie, i hvert fall når det gjelder jobb, er hennes kamp for et inkluderende samfunn.

AV CAMILLA STABELL

Det tok omlag ett sekund å bli omfavnet av Lillian Mariga. Ikke bare tar hun et godt tak i meg og gir meg en bjørneklem selv om vi aldri før har møttes. Man blir også umiddelbart omfavnet av hennes styrke og sjarm.

Lillian Mariga har vært NFUs prosjektkoordinator i det østlige og sørlige Afrika siden 1996. Hun reiser fra land til land og lærer opp, motiverer og snakker strengt til lokale partnere og myndigheter hvis hun mener de ikke gjør jobben sin. Hun er en lidenskapelig forkjemper for et inkluderende samfunn. Og hun er ikke redd for å si fra.

Ville studere juss

Lillian Mariga vokste opp på en gård i Zimbabwe sammen med sine foreldre og tretten søsken. De var bare to jenter og begge søstrene tok sykepleierutdanning.

- Egentlig ville jeg studere juss, men foreldrene mine hadde ikke råd til jusstudier. Sykepleierutdanningen derimot var gratis. Så da ble jeg sykepleier.

Sykepleierutdanningen førte Lillian til London hvor hun ble værende i seks år.

- Sykepleierutdanningen tok tre år, pluss et år med videreutdanning til jordmor og et års studier om tropiske sykdommer. Jeg måtte bli værende ett år til og jobbe for å få råd til flybillet-

ten hjem.

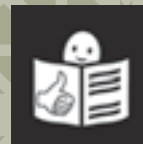
Den internasjonale kvinnen har også bodd mange år i USA, Lesotho og Zambia. Hun har blant annet jobbet som sykepleier, jordmor, myndighetsrådgiver og prosjektleder for en rekke bistandsorganisasjoner.

- Jeg har vært heldig, jeg har aldri søkt på en jobb. Jobbtilbudene har hele tiden overlappet hverandre, sier Lillian fornøyd. Men innimellom alt dette har hun også rukket å få tre barn, som igjen har gitt henne ni barnebarn.

Nattlampen på

Lillian er stadig på farten til andre land, men basen er nå hjemlandet Zimbabwe.

- Zimbabwe er et vakkert land, sier

Lillian Mariga er fra Zimbabwe i Afrika. Der er det mange problemer. Mange har ikke arbeid. Det er ikke lett å få tak i mat. Om dagen er det sjelden strøm. Folk kan heller ikke stole på telefonnettet. Lillian snakker mye med foreldre om å ha et barn med utviklingshemning. Mange foreldrene skjuler dem.

Derfor må Lillian og hjelperne hennes lære opp hele landsbyen. Foreldrene lærer hvordan de kan lære opp barna til å spise selv, kle på seg og vaske seg. Lillian forteller også foreldre og lærere at barn med utviklingshemning har rett til å gå på skolen.

Lillian. - Men landet står i dag overfor store økonomiske utfordringer. Høy inflasjon, mangel på matvarer og stor arbeidsløshet er noen av vanskelighetene Zimbabwe må jobbe seg igjennom.

For et arbeidsjern som Lillian er nesten mangel på elektrisitet det verste. På dagtid er det sjelden strøm og telefonnettet er også svært ustabil. Det har sine utfordringer når du jobber med prosjekter i andre land og med oppdragsgiver fra Norge. Internett og e-post er helt nødvendige arbeidsverktøy. - Jeg pleier å la en liten lampe ved nattbordet stå på når jeg legger meg. Skulle jeg være så heldig at strømmen kommer på midt på natten våkner jeg av lyset og setter meg ned og skriver e-poster så raskt jeg bare kan. Mine kollegaer får ofte e-post sendt klokka to på natta, full av skrivefeil, da jeg bare må skrive så blekket spruter før strømmen går igjen, sier Lillian.

Personlig erfaring

Lillian Mariga vet også godt hva det vil si å ta ansvar for et barn med utviklingshemning selv. Hun er bestemor til en gutt med hydrocephalus (vannhode).

- Shingi ble født frisk, men tre uker gammel fikk han en infeksjon som gjorde at han utviklet hydrocephalus med mange komplikasjoner. Vi så tegnene tidlig og han fikk operert inn et dren for å lette trykket i hodet. Men operasjonen var ikke vellykket. Hele ni operasjoner var han gjennom i barndommen sin uten at noen av drenene fungerte særlig lenge. Han manglet motoriske ferdigheter, han kunne ikke

gå, spise eller snakke. Og han hadde store smerter i hodet som gjorde at han ofte slo seg selv i desperasjon, forteller Lillian.

- Med min yrkeserfaring, så jeg at jeg kunne gjøre noe for gutten og tok over ansvaret for han en stund. Jeg utviklet et helt treningsprogram som ikke bare involverte Shingi selv, men hele familien. Snart kunne han gå og spise selv. Da fikk jeg ham inn på førskole hvor han ganske raskt lærte seg å snakke, både sitt eget språk og engelsk. Men de mislykkede drenoperasjonene gjorde at han stadig fikk tilbakeslag. Når trykket i hodet ble for stort, gikk det utover ferdighetene. Hans foreldre hadde flyttet til London, og på et sykehus i England gjennomførte Shingi endelig en operasjon som var vellykket. - Navnet "Shingi" betyr "vær sterk" på vårt språk, og det navnet passer ham. Han har vært sterk. Han har hatt en tøff start på livet, men nå er han tretten år og går på ungdomsskole i England. Jeg gleder meg til å se ham om noen dager, da jeg skal på besøk, sier Lillian.

Inkluderende utdanning

Lillian Mariga har hatt mye å si for inkluderende utdanning. Gjennom arbeid for blant annet det britiske Redd Barna og Røde Kors i Zimbabwe har hun utviklet et program for inkluderende utdanning som blir brukt i flere land den dag i dag.

På grunn av sin kompetanse på feltet ble også Lillian Mariga spesielt rekruttert inn i en stilling som rådgiver for utdanningsmyndighetene i Lesotho. Myndighetene i Lesotho hadde vedtatt en strategi på inkluderende utdanning,

men manglet ressurser og erfaring til å sette strategien ut i praksis. Og her kom Lillians erfaring til nytte. I fem år ledet Mariga prosessen med å få til inkludering i praksis. Lærerutdanning, holdningsendringer og produksjon av tilgjengelig skolemateriell var noen av de tingene hun jobbet iherdig med. Minst 700 barn med funksjonsnedsettelse var blitt inkludert i vanlige skoler etter den første fasen.

Marigas karriere har selvsagt involvert mye møter og skrivearbeid, men aller mest har hun brukt tid ute i distriktet – med rehabilitering og inkludering i praksis. En viktig del av jobben har vært å snakke med foreldre om myter og fordommer overfor funksjonsnedsettelse.

- Den afrikanske tradisjonen er at man ikke skal avsløre sine hemmeligheter til fremmede. Når vi gikk fra dør til dør for å finne skjulte barn med funksjonsnedsettelse ville ikke folk snakke med oss. Vi måtte derfor lære opp hele landsbyen, inkludert alle ledere. Til foreldrene lærte vi bort enkle lærings-teknikker som ikke krevde at foreldrene kunne lese, men gjorde dem i stand til å gi opplæringen til sine funksjonshemmede barn. På den måten kunne barna lære slikt som å kommunisere, spise selv, kle på seg og vaske seg. Vi fikk også barna inn på skolen, forteller hun.

- Jeg er veldig glad i jobben min. Jeg kunne ikke klart å jobbe på et kontor. Jeg vil heller være sammen med folk ute i distriktene. Det å se at folk forandrer seg, gir meg mye. Spesielt barna, når jeg ser at de blir til flotte ungdommer som virkelig vil gjøre noe, da blir jeg glad.

Tankevekkende NFU-konferanse

NFU kunne ikke gitt de 200 arbeidskonferanse-deltakerne en større opplevelse og mer verdig åpningsseremoni enn det musikerne og komponistene Vibeke Aas Johansen og Øyvind Kristoffer Solberg fra Tromsø leverte. De to er også veiledere i 20 prosent stilling ved SKUG-senteret i Ishavsbyen. Her kan elever med store fysiske funksjonshemninger både komponere og spille ulike instrumenter ved bruk av spesielt tilrettelagt musikkteknologi.

Et annet positivt inntrykk mange utviklingshemmede deltakere hadde var de mange taletrengte konferansedeltakerne med utviklingshemning. De var i flertall med sine mange spørsmål og meningsytringer i plenumdebattene – så vidt vi kunne registrere. Flere bidro i tillegg fra talerstolen med innsiktsfulle bidrag om sin arbeidssituasjon.

Barne- og likestillingsminister Anniken Huitfeldt gjorde derimot ikke så mye av seg – denne gangen. Statsråden brukte ti minutter av sin oppsatte halvtimes taletid – og noen få etter – før hun forlot konferansen. På talerstolen konstaterte hun til gjengjeld at mange mennesker med utviklingshemning vil ha arbeid. - Hele samfunnet taper på at de står utenfor. Det er dessverre

langt igjen før arbeidslivet for alle blir en realitet, sa statsråden. Hun minnet samtidig om antidiskrimineringsloven for mennesker med nedsatt funksjonsevne som trer i kraft over nyttår. - Den skal brukes av alle – og dermed også utviklingshemmede – både i forhold til arbeid, universell utforming, bolig og andre livsområder, presiserte Anniken Huitfeldt.

Stabil arbeidskraft

NFUs forbundsleder Helene Holand karakteriserte i sitt foredrag sitt menneske med utviklingshemning som de mest stabile arbeidstakere hun kjenner. - De bytter sjelden jobb og har lite fravær.

Holand stilte seg ellers kritisk til at det norske samfunn tradisjonelt har

definert trygdede som ikke-arbeidende. - Samtidig ser vi at arbeidstakerne ved VTA-bedriftene og brukerne ved mange dagsentre jobber når de mottar trygd og bonuslønn. Denne ordningen kan være med på å undergrave betydningen av det arbeidet de utfører. Det de gjør betraktes ikke som lønnsom produksjon – ettersom de ikke får lønn for innsatsen, men er mer oppfattet som en slags meningsfylt oppbevaring. Helene Holand kom ellers inn på utviklingen av Helsevernet for psykisk utviklingshemmede, som skulle legge grunnlaget for en ny utviklingsbane da Stortinget vedtok loven i 1988. - Ansvarsreformen skulle ikke bare være et engangsløft. Starten på reformen var å bygge tilfredsstillende boliger både for de som flyttet ut av institusjonene og de som ønsket å flytte fra foreldrehjemmet. Etter hvert skulle det også utvikles fritidstilbud og arbeidsmuligheter som var i tråd med ideene om full likestilling og inkludering i samfunnet. I dag omtaler professor Jan Tøssebro ved NTNU den samme reformen som ”revolusjonen som forsvant”. Tiden er overmoden til å fortsette arbeidet med å legge forholdene til rette for at mennesker med utviklingshemning kan leve og bo selvstendig i felleskap med andre, presiserte Helene Holand.

Statsråd Anniken Huitfeldt.

Øyvin Kristoffer Solberg.

Vibeke Aas Johansen.

Mye må gjøres for å få alle i arbeid

- Mye tilrettelegging må til for å få alle i arbeid. Det gjelder også politisk. Den nye diskrimineringsloven blir i denne sammenheng et meget viktig verktøy. For utviklingshemmede blir nok holdningsdiskrimineringsbiten helt sentral. Stortingets representant og leder av Stortingets arbeids- og sosiakomité, Karen Andersen, sa at hun er spent på hvordan loven blir brukt på området arbeid i tiden framover. I sitt foredrag på konferansen minnet hun om avtalen om inkluderende arbeidsliv. Færre støtes ut i dag – men færre tas samtidig inn. Jeg ønsker kvotering som virkemiddel for å nå målsettingen om flere mennesker med funksjonshemninger i arbeid. Mange er skeptiske til kvotering – men jeg tror det vil få effekt. Andersen var dessuten opptatt av at utviklingshemmedes behov for arbeidsplasser blir registrert. - Det har jeg ikke fått gjennomslag for ennå. Årsaken er at de som står på trygd ikke blir registrert som arbeidssøkere. En registrering kan bidra til at vi får dimensjonert tiltakene. Så lenge vi mangler et slikt system, kommer trøkket andre steder, presiserte Karen Andersen.

Arbeidsevnevurderinger

Direktør i NAV, Erik Oftedal, fastslo

at arbeidsevnevurderinger er NAV-kontorenes framtid og et nytt virkemiddel i en omstillingssituasjon der NAV gjennomfører store endringer i sin arbeidsform. Han karakteriserte det å foreta en evnevurdering som enkelt. - Den er så enkel at "selv en NAV-ansatt skal kunne klare det". - Vurderingen handler om å se vedkommendes muligheter og begrensninger i forhold til omgivelsenes krav og forventninger. Brukerne får mulighet til å klage – hvis de er uenige i vår arbeidsevnevurdering og aktivitetsplan. Det betyr ikke at det skal foretas en slik vurdering av alle. Men i løpet av noen få år vil det bli gjort med de som får fast uførepensjon. Oftedal påpekte at det er utarbeidet en ganske omfattende trykksak med spørsmål som brukeren må svare på for å få kartlagt sin framtid og muligheter. Vi er ennå ikke helt sikre på hvordan den vil fungere. Trykksaken ble sjøsatt i høst og vi er ferd med å prøve ut opplegget nå.

Mine "ydmyke og kanskje ambisiøse forventninger" er at når den enkelte får en aktivitetsplan, skal vedkommende kunne si "Jeg har en plan" – og ikke at det er "NAV som har laget den for meg". Det vil imidlertid fortsatt gå

et stykke tid før vi kommer så langt. Dette handler om myndiggjøring av enkeltpersoner i forhold til det å komme seg i jobb og dermed øke deres deltakelse i samfunnet, sa Erik Oftedal.

Lønn

Et gjennomgangstema på denne konferansen ble spørsmålet om lønn. I sin innledning viste Øystein Spjelkavik fra Arbeidsforskningsinstituttet til at det pr. i dag så og si ikke er noen arbeidstakere med utviklingshemning som får det eller har andre ordninger som likner en vanlig lønn. - Alt ligger langt under det som likner tariff lønn. Blant de som har en slags lønn er den også langt under det man har lov til å tjene før uførepensjonen blir berørt. Spjelkavik mente at Danmark er det landet vi bør se til. - Der er utviklingshemmede synlige i arbeidslivet. I Spania og Nederland er det også mange som får jobb. Hva er det de har i andre land som vi ikke har her? Det bør vi undersøke bedre enn det er gjort hittil, understreket Øystein Spjelkavik. I likhet med andre foredragsholdere på konferansen mente også han at utviklingshemmede må registreres som jobbsøkende.

28 NFU-konferansen

Habile arbeidstakere

Terje Olsen ved Nordlandsforskning kom i sitt foredrag inn på at det i Norge er noen hundre arbeidstakere med utviklingshemning i ordinært arbeidsliv. - Erfaringer både her og i andre land viser at det er fullt mulig å skape arbeidsmiljøer som også inkluderer dem.

Olsen har vært med i en forskergruppe som har sett nærmere på hvordan man kan rekruttere og beholde personer med redusert funksjonsevne. - Noen personer med utviklingshemning har funnet fram til oppgaver og arbeidsforhold som fungerer via ordninger som "arbeid med bistand" eller liknende. - Andre har skaffet seg jobb på egen hånd uten hjelp fra det offentlige hjelpeapparatet. Ordningen med individuell plan har vist seg å ha betydning for noen i jakten på et passende yrke eller dagaktivitet. Overgangen fra skole til jobb er i denne sammenheng likevel en avgjørende fase. Et godt utbygd samarbeid mellom skole, utdanningsinstitusjonene og det lokale NAV-kontoret er svært viktig, presiserte Terje Olsen.

Rettighetsfesting

Leder ved Nasjonalt kompetansesenter om utviklingshemning (NAKU), Karl Elling Ellingsen, mente det nå er behov for rettighetsfesting og større statlig økonomisk ansvar i det framtidige arbeidet for å få utviklingshemmede i arbeid.

Han viste til dem som mener at høgre

utdanning kan være et bidrag for å sikre at personer med funksjonshemninger får seg arbeid. - I dag finnes det imidlertid ikke noe tilrettelagt studietilbud eller studieordning på høgre nivå for utviklingshemmede i Norge. Ellingsen kom ellers inn på at man ved NAKU ønsker å bidra til at flere utviklingshemmede kan komme seg ut i arbeid. - Vi kan se på arbeidsforhold både ved dagsentrene, i arbeidsmarkedsbedrifter og ute i det ordinære arbeidsliv. Vi vil også gjerne bidra med pilotundersøkelser med nye modeller som kan prøves ut innenfor både offentlig og privat virksomhet som omfatter tiltak både på individ og gruppenivå. Vi har søkt om midler – men har ikke lyktes ennå. Her har Arbeids- og inkluderingsdepartementet et ansvar, understreket Karl Elling Ellingsen.

Rådgiver

Nok et tankevekkende bidrag på konferansen ble formidlet av rådgiver ved NAKU, Reidar Sandnes – som formidlet sine erfaringer med sin 20-prosentstilling. I tillegg til denne jobben har han 80 prosent jobb i VTA-bedriften Prima AS.

I NAKU får han lønn etter gjeldende tariff – som andre arbeidstakere. Etter hvert har han fått regulert sin uførepensjon fra 100 til 80 prosent. Han er i tillegg tillitsvalgt for de ansatte i styret ved Prima. I NAKU-jobben en dag pr. uke leder Sandnes nå et prosjekt som har som mål å gi ut læremateriell om

bedre arbeidsintegrering for utviklingshemmede.

God indremedisin

Arbeidsmarkedsbedriften Invivo AS i Stavanger har en egen avdeling for og lang erfaring med tiltaket arbeid med bistand. Faglig leder Asgeir Krokvik har erfart at det ikke er vanskelig å få kresne bedriftsledere som er opptatt av å tjene penger til å forstå de mange fordelene som denne ordningen innebærer. - De får rimelig arbeidskraft og jobbkonsulent gratis med på kjøpet i opplæringstiden som tar seg av all kontakt med det offentlige.

Vår erfaring er at arbeidsgivere flest viser en inkluderende holdning – som ikke er uttrykk for veldedighet. En direktør ved en suksessbedrift sa det slik: "Det å ha utviklingshemmede på en arbeidsplass er god indremedisin mot arroganse".

Min jobb er å fordele de i alt 150 personene som til enhver tid går på dette tiltaket internt. Våre 13 jobbkonsulenter blir alltid glade når de får en ny person med utviklingshemning å jobbe med. De vet at disse arbeidstakerne har masse positive egenskaper som er lette å selge til potensielle arbeidsgivere. Stikkord er for eksempel lite fravær og stabilitet. Utviklingshemmede flest møter til rett tid og er spesielt gode på rutineoppgaver. Vi ønsker oss kort og godt flere av dem hos oss, sa Asgeir Krokvik.

Hanne Birgitte Haugstad.

Paul Rimbart fra NFU Akershus.

Skolering

Distriktssekretær Kristian Kristiansen i Fellesforbundet kom i sin innledning inn på "Prosjekt fagorganisasjon for alle" som i sin tid ble gjennomført i samarbeid med NFU. - Det var et godt utgangspunkt for å skolere tillitsvalgte i VTA-bedriftene om hva Fellesforbundet, fagorganisasjonen og LO er.

Kristiansen har utdannet tillitsvalgte i VTA-bedriftene siden 2003. Han viste til at det pr. i dag er 76 av disse virksomhetene som har tariffavtale, egen hovedavtale og hovedoverenskomst – mens det fortsatt er 149 uten. - Tariffavtalen legger grunnlag for den første forhandlingsretten i den enkelte bedrift. Vi er i ferd med å utvikle dette avtaleverket videre, sa Kristiansen.

Sykepenger

- Vi fikk en krone i tillegg pluss vask av arbeidstøy ved siste lønnsoppgjør. Sykepenger kunne vi derimot se langt etter denne gangen også. Jeg er imidlertid med i utvalget som skal se nærmere på denne saken - og håper vi får det til.

Hanne Birgitte Haugstad er tillitsvalgt for VTA-bedriftene i Fellesforbundet – der hun føler god tilhørighet. - Her blir jeg for første gang i mitt liv akseptert for den jeg er. Takket være dette tillitsvervet har jeg vært med på en del kurs, i avdelingsstyret og deltatt på landsmøtet i Fellesforbundet. Jeg lærer

Tom Høisveen hadde mye på hjertet.

mye av å utveksle erfaringer med andre tillitsvalgte både fra VTA-bedrifter og andre.

Haugstad kom inn på den store utfordringen det er for Fellesforbundet å få synliggjort VTA-bedriftene. - Vi blir fortsatt gjemt bort i en krok – og det er uakseptabelt. Jeg er opptatt av inkludering og aksept uansett gruppe –

men vi har fortsatt ikke med oss resten av samfunnet, mente Hanne Birgitte Haugstad.

Kristiansen & Haugstad ble etter sine innlegg på konferansen invitert til Asker Produkt for å orientere om sykelønnsordningen. Det var første gang noen hadde bedt dem om det!

De som vil vite mer...

Vi har på langt nær spalteplass nok her i SFA til å formidle alt det de mange foredragsholderne sa på NFUs to dager lange arbeidskonferanse "Arbeid for alle – eller bare for noen?".

Det skriftlige materialet de presenterte er til gjengjeld lagt ut på www.nfunorge.org

Dialog i plenumsdebatten

Medlem av NFUs landsstyre, Rita Lucia Endresen, var en av mange konferansedeltakerne med utviklingshemning som stilte flere spørsmål til foredragsholderne og ellers deltok ivrig i plenumsdebattene.

Slik lød dialogen mellom henne og Øystein Spjelkavik fra Arbeidsforskningsinstitutt.

RITA ENDRESEN: - Hvorfor er det vanskeligere for utviklingshemmede å få jobb – er vi ikke mennesker på lik linje med andre borgere?

ØYSTEIN SPJELKAVIK: - Jeg tror ikke det er verre for utviklingshemmede enn for andre med redusert arbeidsevne. Det handler bare om å få det rette tilbudet og den støtten og oppfølgingen den enkelte trenger. I dag er

dere imidlertid ikke synliggjort som en gruppe som vil ha jobb.

RITA ENDRESEN: - Er det vanskelig å legge forholdene til rette for oss da?

ØYSTEIN SPJELKAVIK: - Jeg kan ikke forstå at det skal være noe vanskeligere for dere enn for andre.

RITA ENDRESEN: - Det er kommet fram på konferansen tidligere at det i dag er få utviklingshemmede som får tilbud om arbeid med bistand. Har det sammenheng med at vi blir skviset ut av personer med psykiske lidelser?

ØYSTEIN SPJELKAVIK: - Svaret er ja. Da det ble aktuelt å la mennesker med psykiske lidelser få arbeid med bistand, gikk antallet utviklingshemmede ned.

30 NFU-konferansen

Det var en med rette stolt gjeng fra Asker Produkt som informerte om jobbene sine på NFUs arbeidskonferanse.

Vil smøre matpakker ut over landet vårt

Med mesterkokk Arne Brimi på laget er arbeidstakerne ved den kommunale vekstbedriften Asker Produkt med sin leder Marit Sandberg i spissen i ferd med å smøre gourmetmatpakke-konseptet Ekte & Enkelt ut over vårt langstrakte land.

Det er ikke ment som forkleinelse for de andre bidragsyterne på NFUs arbeidskonferanse at vi bruker litt mer spalteplass på det som ble formidlet av gjengen fra Asker. Det er likevel ikke til å komme bort fra at de mange deltakerne lot seg spesielt begeistre over dette forbildet av en kommunal bedrift som ikke minst synliggjorde god ledelse. For her tenkes det fortløpende – både nytt og stort. De ansatte er med i alle beslutninger.

Alle de fremmøtte arbeidstakerne fra Asker-bedriften ble intervjuet av sine ledere om sitt daglige arbeid ved bedriften – og sjarmerte samtlige tilstedeværende i senk. Matpakke-smørerne var med god grunn stolte over all den sunne og lekre høykvalitetsmaten de produserer til lavest mulig pris. Matpakkene er godkjent som merkevare – og eksporteres nå til flere kom-

munale bedrifter og skoler.

Den kommunalt eide Klones gård i Arne Brimis hjemkommune Vågå er blitt opplærings-senter for Ekte & Enkelt-konseptet. Tanken er at det med tiden kan bli et nasjonalt senter. Hit kom daværende helseminister Sylvia Brustad på besøk tidligere i år. Da hun ble fortalt hva konseptet innebar, ga hun i klartekst uttrykk for at ”dette kan ingen være imot”. Sandberg & co har siden tatt henne på ordet – og sendt en søknad til etterfølger Bjarne Håkon Hanssen om 800 000 kroner til et treårig nasjonalt matpakkeprosjekt – i samarbeid med Brimi og Klones gård.

Satser nasjonalt

- Dette konseptet er for godt til at vi kan sitte alene med det, sa Marit Sandberg. Som viste til at målet er å

gjøre matpakkekonseptet tilgjengelig for grunnskoler over det ganske land. Planen er både å foredle produktene og formidle Asker Produkts erfaringer som så skal overføres til andre vekstbedrifter. ASVO Tromsø er allerede i gang. Ledelsen og ansatte der har vært på kurs ved Klones – og fra og med september i fjor har bedriften levert matpakker til flere skoler i kommunen. Intensjonsavtaler er allerede inngått med flere andre.

I tillegg til matpakker driver Asker Produkt utstrakt cateringvirksomhet for kommunale og private virksomheter. - Bedriften har gått til innkjøp av og driver bakeriet ”Den glade baker” i Asker sentrum. Resten av arbeidsstokken har mer enn nok å gjøre med gravering av treskilt, informasjonstavler, postkasseskilt, turmerkeskilt og midlertidige gravmarkeringer

Skremmende regnestykke

- Foreldre og organisasjoner for funksjonshemmede i alle skandinaviske land reagerte på de skremmende regnestykkene som ble foretatt da det i Danmark ble innført et tilbud til alle gravide om hvor mye samfunnet kan spare på at alle gravide får tilbud om risikovurdering for å få et barn med Downs syndrom.

Jordmor og generalsekretær Kjersti Skjeggstad i organisasjonen Menneskeverd kom i sitt foredrag på et større seminar om fosterdiagnostikk i Oslo nylig inn på at enkelte foreldre som har fått barn med denne tilstanden har opplevd å få som svar at "dette har dere jo valgt selv" når de har søkt om støtte i kommunen. - Andre har på den annen side gått til rettssak mot sin lege når syndromet først er blitt oppdaget ved fødselen og ikke i løpet av svangerskapet. De trodde de var garantert et friskt barn.

- Det forteller noe om den negative verdien til disse tilstandene hvis det skal settes inn store ressurser på å oppdage og unngå at det fødes barn med bestemte tilstander, mente Skjeggstad. Hun stilte spørsmål ved hvilke "avvik" som skal kunne "kvalifisere" for abort. - Dette blir desto mer etisk problematisk når en aborterer fostre med tilstander som ikke er dødelig ved fødsel eller tidlig i livet – som for eksempel ryggmargsbrokk eller Downs syndrom.

Skjeggstad minnet også om bioteknologiens formålsparagraf som sier at bioteknologi skal brukes for å skape et samfunn med plass til alle. - Det er et paradoks at man da samtidig skal si: "Her har vi en test for å sjekke barnet ditt". Det burde i så fall heller enten stå at målet er at alle foreldre skal bære fram friske barn eller at man tilrettelegger for å skape et samfunn der foreldre selv skal velge hvilke barn de ønsker, mente Kjersti Skjeggstad. Hun konstaterte at de fleste ønsker seg et friskt barn. - Hvor langt skal vi som enkeltmennesker og samfunn gå i retning av å styre

Generalsekretær Kjersti Skjeggstad
i Menneskeverd.

det? Den viktigste utfordringen i vår tid er å sikre menneskeverdet til alle mennesker uansett egenskaper!

Usikkerhet

Lege Ellen Økland Blinkenberg ved Senter for medisinsk genetik og molekylærmedisin ved Haugeland Universitetssykehus i Bergen møter vordende foreldre som befinner seg i en vanskelig valgssituasjon når det er påvist sykdom hos fosteret. Hun viste til at ultralyd, fostervannsprøve og den såkalte dobbelttesten med blodprøve oftest gir indikasjon på risiko. - Disse testene gir imidlertid ikke konkrete svar som den gravide ønsker. Vi kan riktignok se om noe er galt både på ultralyd og via dobbelttesten. Men så skal graden av risiko tolkes. Fagpersoner er nå bekymret for at tester som skal påvise avvik hos fosteret kan føre til mer usikkerhet blant de vordende foreldrene.

Private aktører

I likhet med flere andre foredragsholdere på dette seminaret tok Ellen Økland Blinkenberg sterk avstand fra de private klinikkene på markedet som nå tilbyr fosterundersøkelser tidlig i svangerskapet.

Artikkel

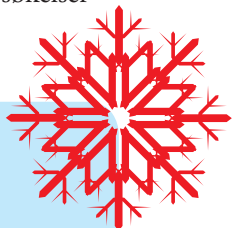
- Senaborter på grunn av avvik og sykdommer øker dramatisk. Dette bekymrer oss, skrev NFUs forbundsleder Helene Holand og generalsekretær Kjersti Skjeggstad i artikkelen "Hvem skal få leve?" i Aftenposten nylig.

Den er lagt ut på www.nfunorge.org

Brosjyre

Vi minner om NFUs brosjyre "Det vanskelige valget" som er skrevet både for dem som lurer på om de ønsker å gjennomføre genetisk fosterdiagnostikk og for de som har fått svar på en prøve og fått informasjon om at barnet kan ha en sykdom eller funksjonshemming.

Brosjyren kan fås ved henvendelse til NFU på telefon 22 39 60 50 eller post@nfunorge.org

Søsken

Heftet "Søsken i fokus" handler om det å være bror eller søster til barn eller ungdom som har funksjonsnedsettelse. Innholdet bygger på forståelsen av at søsken vet best hvordan de selv har det.

Heftet kan lastes ned fra www.familienettet.no

Rettigheter

NAV har oppdatert sine nettsider om rettigheter i samarbeid med Familienettet.

Les mer på www.nav.no

TAKT

Sluttrapporten fra opplæringsprogrammet TAKT foreligger nå. Det hadde som formål å øke kompetansen til kommuneansatte som jobber med barn med funksjonshemninger. 82 prosent av deltakerne mener at de har utviklet bedre ferdigheter i samhandling med familiene. Ca. 60 prosent svarer at de vil samarbeide tettere med familiene enn de har gjort før. Det står mer om rapporten på www.dok.no

Nye medlemmer etter helgekurs

NFU fikk 11 nye hovedmedlemmer, to familiemedlemmer og flere barnemedlemmer etter et helgekurs som NFU Ørland og Bjugn lokallag nylig arrangerte i samarbeid med opplæringspolitisk utvalg. Tema for kurset var opplæringsloven med vekt på spesialundervisning/spesialpedagogisk hjelp og saksbehandlingsregler fra førskole til og med videregående skole.

Påmeldingen var over all forventning. Hele 90 hadde meldt seg på – hvorav halvparten foreldre. De fleste var fra Fosen, men det kom også deltakere fra andre kommuner i Sør-Trøndelag og dessuten representanter fra Nord-Trøndelag og Møre.

Deltakerne fikk høre foredrag av Helen Bargel fra Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Gøril Skancke og Steinar Sandnes fra NFUs landsstyre, Karin Grong fra Ørland kommune og Jim Godø fra den lokale PP-tjenesten.

Foreldrene fikk både mulighet til å ta opp egne problemer og få råd om mulige løsninger. Mange av deltakerne møtte andre foreldre med barn i samme alder eller samme diagnose for første gang. Flere ga uttrykk for at de ønsket seg et foreldre-nettverk. Enden på visa ble at det nå skal arrangeres flere sosiale treff og aktiviteter.

Helgekurset ble finansiert med midler fra Utdanningsdirektoratet, Populus, Bjugn og Ørland kommune, lokalt næringsliv, banker, lag og foreninger. Deltakernes egenandel var kun 15 prosent av det totale budsjettet.

Hilsen
May-Grethe Ingesdatter Olden
NFU Bjugn lokallag
Mobiltelefon: 95 93 00 33

Tangerudbakken

Beboerne i Tangerudbakken borettslag på Stovner i Oslo blir TV-kjendiser. I åtte episoder i 2009 får TV-Norge-seere et innblikk i hverdagen til de som bor i dette etter hvert landskjente borettslaget som er øremerket utviklingshemmede.

IPLOS

Det skal bli en aktiv reservasjonsrett og dermed valgfritt om man vil oppgi sin diagnose i IPLOS.

Les mer på www.nfunorge.org

Dronning-pris til feil skole

- Dronning Sonjas skolepris 2008 til Løkenåsen skole i Akershus bekrefter det NFU har sett og fryktet lenge: Norske myndigheter jobber ikke for en skole for alle og dermed heller ikke for et samfunn for alle.

Leder i Norsk Forbund for Utviklingshemmede, Helene Holand, mener det er påfallende at den profilerte juryen med professor Edvard Befring ved Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk i spissen, ikke har greidd å finne fram til en skole som inkluderer alle.

Holand tar sterk avstand fra den delen av begrunnelsen for tildelingen til Løkenåsen skole der det heter at ”juryen har merket seg at skolen har en egen base for multifunksjonshemmede elever, en egen base for elever med lærevansker og at skolen i tillegg har en skolefritidsordning for elever med funksjonshemninger i Lørenskog kommune”.

Juryen ikke har forstått hva inkludering er ved å hedre en skole som har valgt sær løsninger for sine elever med funksjonshemninger, fortsetter Holand. - Juryen fikk inn forslag på 28 skoler til årets skolepris – hvorav syv ble nominert. Vi mener det hadde vært bedre om medlemmene i stedet hadde konkludert med at det ikke er noen skole som er prisen verdig i år. Det hadde vært et viktig signal til politikere og sentrale myndigheter om at det nå må satses for fullt på en skole for alle – som jo nettopp er det dronning Sonjas skolepris er ment å skulle inspirere og motivere til, presiserer Helene Holand.

NFUs forbundsleder påpeker at Løkenåsen skoles satsing både på baser for skolens egne elever og på å spille rollen som koordinator for en felles SFO-ordning for ungdom med funksjonshemning i Lørenskog kommune ikke har noe med inkludering å gjøre. - Det er i tillegg i strid med alle politiske retningslinjer. Ved Løkenåsen skole har man rett og slett ikke forstått at det å la elever gå i egne baser ikke gir dem kompetanse i å leve i samfunnet som voksne.

Skoleprisen

Dronning Sonjas skolepris deles i år ut for tredje gang. Den gis til en skole som har markert seg i arbeidet med likeverd og inkludering for at alle skal føle at de hører hjemme og er en del av et fellesskap. Prisen består av 150 000 kroner, et diplom og et litografi av kunstneren Eli Hovdenak.

Dronning Sonja delte selv ut årets pris til Løkenåsen skole nylig.

H.M. Dronning Sonjas skolepris skal tildeles en skole som arbeider for likeverd og inkludering. Foto: Cathrine Wessel, Det Kongelige Hoff

Helt i bakleksa

Holand minner samtidig om at det med FN i spissen nå arbeides i mange land for en inkluderende skole. - Norge derimot er helt i bakleksa. Her har man ikke en gang intensjoner om det – noe årets prisutdeling også bekrefter ved at noen av landets mest sentrale skoleaktører har gitt sin tilslutning til den. Både statsråd Bård Vegard Solhjell og direktør Petter Skarheim i Utdanningsdirektoratet deltok på møtet på slottet der juryen la fram begrunnelsen for sitt valg av årets prisvinner. Det er i tillegg uforståelig at jurymedlemmer som Helga Hjetland, leder av Utdanningsforbundet, Loveleen Rihel Brenna, lederen av Foreldreutvalget for grunnskolen og Åse Wrålsen, leder av Utdanningsdirektoratets Brukerforum for likeverdig opplæring kan gå inn for å hedre en skole for å inkludere når den faktisk gjør det motsatte med flere elevgrupper med funksjonshemninger, mener Helene Holand.

Høgre utdanning mulig for utviklingshemmede?

På Island kan personer med utviklingshemning ta høgre utdanning. Høsten 2007 startet det første kullet med 50 studenter. 23 av dem hadde nedsatt funksjonsevne. Det var flere med Down syndrom. Noen av dem som søkte kunne ikke lese eller

skrive. Det var viktigere at søkerne var interesserte i å arbeide med barn og unge. De hadde kanskje praksis og en annen utdanning. De måtte også like å gå på skole.

I 2 år skal de studere ved det islandske pedagogiske universitetet.

Er det mulig for utviklingshemmede å ta høgre utdanning? Islandske fagfolk kan vise til gode erfaringer. I dagene 10. og 11. mars 2009 kommer de til Kristiansand for å dele sine erfaringer på konferansen "Utdanning og et inkluderende arbeidsliv – også for utviklingshemmede".

AV SVEINUNG WIIG ANDERSEN OG WENCHE ROGNLID

Island er kanskje det første og eneste landet i verden som har initiert og satt i gang et 2-årig diplomstudium for mennesker med utviklingshemning. Studiet er etablert ved det Islandske pedagogiske universitet. Initiativtakere er blant annet Gudrun Stefánsdóttir og Vilborg

Johannesdóttir. Studiet er knyttet opp imot det vi i Norge best kan sammenligne med vernepleierutdanningen.

- Vi startet opp høsten 2007 med et opptak på 50 studenter. Av disse var 23 personer med ulike utfordringer, blant andre flere med Downs syndrom. Vi var opptatt av at formell kompetanse ikke skulle være avgjørende for inntak, men derimot praksis og erfaringskompetanse i forhold til arbeid med barn og unge. Enkelte av studentene kunne ikke lese og skrive. Søknadskriteriene er derfor basert på interesse for å arbeide med barn og unge, motivasjon for å gå på skole, praksis og tidligere utdanning, forteller Stefánsdóttir og Johannesdóttir.

Studiet har en varighet på 2 år og det er planlagt nytt opptak annen hvert år. Det drøftes fortløpende om studiet kvalifiserer til en universitetsgrad. Foreløpig er dette et forskningsbasert eksperiment som ennå ikke er formelt inkludert i universitetets organisasjon. Men det får samme midler og rammebetingelser

som et hvilket som helst studium ved universitetet. Tilbudet har fått stor oppmerksomhet både nasjonalt og internasjonalt.

Inkludering i arbeidslivet

Det andre området som belyses på konferansen er arbeidsliv. - Mange utviklingshemmede får tilbud om arbeid ved venede bedrifter og i andre spesielt tilrettelagte tiltak. Spørsmålet er om det er mulig også å få til vellykket inkludering i det ordinære arbeidslivet? Har utviklingshemmede samme muligheter for inkludering i arbeidslivet som andre? Erfaringene så langt er sparsomme. På konferansen reiser vi spørsmålet om hvorfor det er slik, sier seniorrådgiver Margit Aalandslid ved Sørlandet kompetansesenter. Hun er en av initiativtakerne til konferansen som arrangeres av Sørlandet kompetansesenter i samarbeid med NFU Vest-Agder fylkeslag og Vest-Agder fylkeskommune.

Mangfoldig konferanseprogram

Denne konferansen blir en møteplass for læring, inspirasjon og ettertanke.

Teatersjef Ellen Horn skal formidle gode erfaringer med å inkludere skuespillere med utviklingshemning i sitt arbeid. (Foto: Marianne Otterdahl-Jensen)

Terje Olsen ved Nordlandsforskning skal orientere om sin studie om utviklingshemmede i arbeidslivet. Her forevigeet da han holdt innlegg på NFUs konferanse om arbeid nylig.

Den er åpen for alle som er opptatt av utviklingshemmedes muligheter for utdanning og arbeid. Aalandslid ønsker et spesielt velkommen til mennesker med utviklingshemning og deres pårørende, ansatte i videregående opplæring, høyskole og universitet, NAV, PPT, habiliteringstjenesten, dagsentre, atferingsbedrifter, og sist, men ikke minst, partene i arbeidslivet.

Konferansen byr ellers på et variert og mangfoldig program med blant annet filosof Henrik Syse som tar opp tema omkring etikk, livskvalitet og samfunnsmessige utfordringer. Teatersjef Ellen Horn formidler gode erfaringer med å inkludere

skuespillere med utviklingshemning i sitt arbeid. Professor Tom Tiller tar for seg en inkluderende pedagogikk som også favner forberedelse til arbeidslivet. Terje Olsen ved Nordlandsforskning orienterer om sin studie om utviklingshemmede i arbeidslivet. Det blir i tillegg innlegg ved utviklingshemmede og deres pårørende, dramatisert innslag m.v. Endelig program med informasjon om parallellseminarene, priser, overnatting, m.v. blir sendt ut i desember.

Mer informasjon kommer på www.statped.no/sorlandet og www.nfunorge.org/vest-agder

FOTO: PÅL RØDAHL

Jenny

Dissimilis satt opp stykket "Jenny" ved den Norske Opera. De tre forestillingene i november gikk for fulle hus. Stykket handler om Jenny som sliter med lav selvfølelse og ikke deltar i det sosiale fellesskapet. Men ved å sitte på en trikkestasjon og betrakte mennesker som går av og på, får hun en følelse av å leve. Dette er hennes måte å nærme seg den pulserende virkeligheten som vi alle er en del av.

Det var i alt 70 utøvere på scenen – de aller fleste med utviklingshemning. Tidlig neste år skal TV2 vise en "reality"-serie der utøverne følges på veien fram mot framføringen av stykket. Det er skrevet av Kai Zahl.

Fem NFU-prosjekter gjennom nåløyet

I alt fem av de elleve prosjektene søkt gjennom NFU fikk nylig tildelt Helse- og rehabiliteringsmidler på i alt 2 218 700,- kroner. Tre av prosjektene hører inn under kategorien forebygging, to under rehabilitering.

NFU Nord-Trøndelag har fått penger til videreføring av det ene rehabiliteringsprosjektet. "Lettere når jeg er aktiv" som ble påbegynt i 2008. Prosjekt "Skolevei" under samme gruppe er det Sørlandet kompetansesenter som skal ha ansvar for. Her skal det lages en informasjonsfilm om skolestart og det å bli en del av et fellesskap.

Det ene prosjektet i gruppen forebygging som har fått midler, er slutføring av Gunhild Astings dokumentarfilm "Knut Sigve fra Folkestad". Det andre har fått tittelen "La det svinge - rytmer mellom oss". I dette prosjektet skal det utvikles og utarbeides en metodebok innen emnet musikk som kreativ aktivitet. I prosjektet "Sosialt nettverk kultur og fritid" skal det lages et E-læringskurs for ansatte i bo- og omsorgstjenester. Målsettingen er å bidra til økt kompetanse og fokus på sosiale nettverk, kultur og fritid for å øke livskvalitet og forebygge psykiske problemer. SOR er ansvarlig for dette prosjektet.

Flere på spesialskoler

- Flere elever begynner på spesialskoler og i spesialklasser. Det skjer til tross for Kunnskapsløftets idealer om inkludering og tilpasset opplæring.

Dette kommer fram i ukeavisa Kommunal Rapport. Her kan vi lese at fagfolk i det pedagogiske fagmiljøer nå er bekymret for at flere og flere elever tas ut av klasserommene og inn i spesialgrupper.

- Utviklingen er stikk i strid med vedtatt politikk. På enkelte områder er den også lovstridig, fastslår Peder Haug, professor i pedagogikk ved Høgskolen i Volda, i samme artikkel. Her kommer det også fram at litt over én prosent av alle grunnskoleelever fikk undervisning i spesialgrupper eller spesialskoler i 2007. Dette er mer enn dobbelt så mye som i 2003. Det er svært store forskjeller mellom fylkene når det gjelder hvor mye slike tilbud benyttes. Oslo og Troms har størst andel elever i spesialgrupper og spesialskoler, mens Finnmark og Hordaland har minst. Det er gjort lite forskning på dette området i Norge. Den offisielle statistikken

om spesialskoler og spesialgrupper er mangelfull. Det som er gjort av forskning viser at spesialundervisningen har svært liten effekt på læringen.

Sortering

Seniorrådgiver Svein Nergaard ved Lillegården kompetansesenter er nå i gang med å studere noen av de alternative opplæringstilbudene som brukes. - Vi vet lite om innholdet i tilbudene og effekten av dem. Forskning på dette feltet har ikke vært prioritert. Faren for sortering av elever har økt med den siste tidens vektlegging på faglige prestasjoner i skolen, sier Nergaard. Han tror også at Kunnskapsløftet har bidratt til denne utviklingen.

FALCK IGEL
Kommunikasjon
Kognisjon
Varsling

ROLLtalk

Gode nyheter fra Falck Igel

MEMOplanner er en digital kalender som hjelper deg å huske og strukturere dagen. Påminnelse mottas som lyd, talemelding og sendes som SMS. Lett å tilpasse.

Rolltalk øyestyring Intelligaze gjør at du kan betjene Rolltalk bare ved å se på skjermen, også hvis du har ufrivillige bevegelser. Mobil og lett å bruke.

Vil du vite mer om dette eller om andre løsninger innen våre tre fagområder? Se vår hjemmeside eller ta kontakt. Velkommen!

MEMOplanner kan vise dine avtaler for dagen i dag, uke, måned og år.

Vi jobber med hjelpemidler – det handler om mennesker

Falck Igel AS - Tlf: 37 14 94 50 - www.falckigel.no

Ansvarsreformen

Vi leser i tidsskriftet Fontene (12/08) at fagfolk nå tror at ansvarsreformen er stoppet opp og i ferd med å reversere. Artikkelen er gjengitt i sin helhet på www.nfunorge.org/rogaland

Peder Morset folkehøgskole

Kunst og Håndverk
Friluftsliv og Idrett
Arbeidstrening
Sosialfag
Media
Hest
Flexi

BLI DEN DU ERI!

P

PEDER MORSET folkehøgskole

tlf: 73 81 20 00 - mail: pmf@pedermorset.no - msn: msn@pedermorset.no

www.pedermorset.no

Find us on Facebook

Skandale!

- Dette er en skandale – og verre enn vi har fryktet. Snart 35 år etter at Norge vedtok at vi skulle ha en skole for alle blir det akseptert at skolene ikke ønsker alle barn i nærområdet velkommen.

Helene Holand påpeker at NFU kjenner de fleste – om ikke alle – argumentene for at virkeligheten er slik. - Vi aksepterer dem imidlertid ikke, men tolker dem tvert imot som unnl telse og dårlig pedagogisk arbeid. Departementet må nå sørge for at kommuner/fylkeskommuner ikke lenger aksepterer en praksis der elever med utviklingshemning blir henvist til spesielle grupper og skoler. Kommuner og fylkeskommuner må i tillegg sørge for at deres respektive rektorer m ter barn/unge med en inkluderende holdning når de ønsker informasjon om skolen. Alle barn/unge trenger å føle seg velkommen på skolen. For sårbare elever med utviklingshemning er dette spesielt viktig.

Indikatorsystem

Holand minner ellers om at NFU fra 2004 har etterlyst et indikatorsystem som kan brukes i vurderingen av undervisningskvaliteten.

- Daværende minister Kristin Clement lovet i sin tid å få det på plass. Vi har fortsatt ikke sett noe til det. Det er ikke dokumentert at elever med lærevansker har fått ta del i kompetanseløftet. Nå er det på høy tid at man skaffer seg kunnskap på dette området – både via forskning, statistikk og indikatorer.

- Situasjonen er verre enn fryktet, sier Helene Holand.

Miljøvennlig norskprodusert boligvarme.

- Alle typer varmpumper
- Bassengvarmere, luft/vann, vann/vann, vann/luft
- Pumpene er produsert i 20 år
- Legging av gulvvarme montering, komplette anlegg
- Enøk-pris i 1998 i  st-Agder

Kontakt telefon: 47 41 77 22
 Kontakt e-mail: dag@vp-systemer.no / roar@vp-systemer.no

Reduserer dine strømutgifter med 70%!

Enkel, driftsikker, og ikke minst
 NORSKPRODUSERT varmpumpe

"Kultur handler om selve livet"

(Fra Nordnorsk Kulturhistorie)

Idrett og kultur har alltid vært viktige områder i SpareBank 1 Nord-Norges samfunnsengasjement.

Som en aktiv nordnorsk bank ønsker vi å støtte idrett og kultur på alle nivå, stort som smått.

**Engasjement
skaper tilhørighet!**

www.snn.no

Bank. Forsikring. Og deg.

SpareBank 1
NORD-NORGE

Språk

Stortinget har vedtatt Utdanningskomiteens innstilling til Stortingsmelding nr. 23 "Språk bygger broer". Regjeringen bes her om å komme med tiltak som skal styrke rettighetene til språkutvikling blant alle elever som bruker ASK (alternativ og supplerende kommunikasjon).

Komiteen kommer i sin innstilling blant annet inn på at elever som trenger utvikling i talespråk, tegnspråk, alternativ kommunikasjon, supplerende kommunikasjon eller en kombinasjon av disse, må få innfridd sine rettigheter etter lovverket. Dagens manglende rettigheter i denne sammenheng gjør at det nå er tilfeldig hva slags tilbud og oppfølging disse elevene får.

Cognita har de nyeste og mest oppdaterte hjelpemidlene innen tidsforståelse og struktur, hukommelse, kommunikasjon, orientering, varsling og IKT.

MobilTastatur 4 - enkelt bruk av mobiltelefon

Timex Data Link USB - påminning om aktiviteter

Cognita AT Klokka - strukturert dagsplan med klokke og påminning

MANDAG

cognita

Sjølyst Plass 4
0278 Oslo

Telefon 2212 1450
Faks 2212 1459

www.cognita.no
info@cognita.no

ØKSNES ASVO AS

- En Vekst bedrift

Bilde: Inger Lise Sundt

- ICA NÆR
- BRUKTHANDEL
- LIFE HELSEKOST
- VÅRE HJEM
SØM, GAVER OG INTERIØR
- KAFE
- TRANSPORT
- GODS EKSPEDISJON
- TREPRODUKSJON
- VED SENTRAL
- DAGSENTER

Kontakt: Øksnes ASVO AS
Storgata 28, 8430 Myre
Tlf: 761 33600 asvo2@online.no

Nexans Norway AS

- din varmekabel leverandør

www.nexans.no

Vågå kommune
2680 Vågå

Tlf. 61 29 36 00
Fax. 61 29 36 01

ASVO Stjørdal

Arbeidssamvirke
Industriv. 4b, 7500 Stjørdal

Tlf. 74 83 92 40
Fax. 74 83 92 46

Hadelands største bakeri
HADELANDSBAKERIET

Jaren. Tlf. 61 32 81 38

Konditoriet Gran Tlf: 61 33 18 70

La drømmene bestemme...

Ferie for mennesker med ledsagerbehov

Kontakt:

Janita K. Marolia
33 45 40 00 / 98 24 30 23
janita@norsk-samson.no

www.norsk-samson.no

Adresse:

Norsk SAMSON
Torget 1A
3210 Sandefjord

 Aker Solutions[™]
part of Aker

Deepwater solutions

Aker Solutions tilbyr et komplett utvalg av undervannsteknologi- og tjenester. Vår evne til å produsere og levere komplette undervannsproduksjonssystemer, inkludert kontrollkabler i stål er unik.

Kontakt informasjon Aker Solutions: 5346 Ågotnes tlf: 56315000
www.akersolutions.com/subsea

Lett å legge - lett i vekt...

TAKIORV
PATENTERT

Et norsk kvalitetsprodukt fra
NITTEDAL
TORVINDUSTRI A.S
www.nittedal-torvindustri.no
 Tlf.: 62 95 58 20 - Fax: 62 95 58 21

Rørsenteret
Rødberg AS
 3630 Rødberg
 Tlf: 32 74 12 75
 Fax: 32 74 11 43
 E-post:
r-senetr@online.no

FURENE
Furene, 6100 Volda
 Tlf: 70 07 48 50
 Fax: 70 07 48 51
www.furene.no
Støtter NFU arbeidet lokalt

Per Magne
Bækken

Mob: 97 53 11 02
 Tlf: 61 33 91 46

 Vestheimvegen 37
 2750 Gran

SNEKKER SERVICE
Per Vidar Engblom
 Falkenstenv. 20, 3189 Horten
 E-post: pve@pve.no
TAKTEKKING
MEMBRAN
RESTAURERING
 Tlf. 922 80 050

Mandag—fredag 09.30—17.00, torsdag 09.30—18.00, lørdag 09.30—16.00

a/s riktige leker

BARNAS BOKHANDEL PEDAGOGISK MATERIELL
 HJELPEMIDLER FOR FUNKSJONSHEMMEDE

KVALITET OG UTVALG

- Treleker
- Spebarnsleker
- Småbarnsleker
- Kosedyr
- Spill
- Puslespill
- Barnebøker
- Uteleker
- Klassiske leker

Vi har utvalget du ikke finner andre steder.
 Se vår katalog på www.riktigeleker.no
 eller besøk forretningen i Haakon Vills gate 1

a/s Riktige Leker. Pb. 1557 Vika, 0117 Oslo.
 Tel: 2201 7850 Fax 2201 7853.
ordre@riktigeleker.no
www.riktigeleker.no

Helsestasjons-favoritten DOLLO kr. 239,-

Elrom Installasjon AS

En elektriker som setter kvalitet og kompetanse i høysete.

Avdeling Dal: tlf. nr. 63 92 20 50
Avdeling Eidsvoll: tlf. nr. 63 92 20 40

 Elrom
elfag Installasjon AS

Tlf. 63 94 89 00 • www.elrom.no

ELFAG - NÅR DU TRENGER ELEKTRIKER

TROMS fylkeskommune
ROMSSA fylkissuohkan

Besøk gjerne våre nettsider

www.tromsfylke.no

Vi ønsker alle en
RIKTIG GOD JUL og
ET GODT NYTTÅR

Jevnaker omsorgs- og rehabiliteringssenter

Ole B: Bergvei 3520 Jevnaker

Tlf: 61 31 59 00

Mjøndalen Auto

* Sjekkpunkt Bilverksted

* Lang erfaring

* Gode referanser

Tlf: 32 87 62 16

Godkjent av Biltilsynet
Statens Vegvesen

Friskt & Frodig

BLOMSTER - FRUKT - GRØNT

Nedre Torggt. 5, 3050 Mjøndalen

Tlf: 32 27 05 05

Trenger du en
kreativ elektriker?

www.xpert.no

Xpert
installasjon

Postadresse: Pb 1232, Trudvang, 3105 Tønsberg

Besøksadresse: Wergelandsvai 17, Solvang, Tønsberg

TM: 33 30 14 50 - Fax 33 30 14 55 - E-post: jorgen.landskaug@xpert.no

AUTORISER ELEKTROINSTALLATØR • AUTORISERT TELEINSTALLATØR • OFF GODKJENT EL TRÅST.

BYGGMAKKER
Ski Bygg

- frihet til å velge

MENY KROKSTADELVA

Kjerraten 3, 3055 Krokstadelva

Tlf: 32 23 20 20

Vi gir mennesker muligheter

Les mer om og tjenestene
på våre internettsider, www.nav.no/telemark

Du kan også benytte NAV servicesenter
på telefon 800 33 166 (hverdager 8-18)

ASFALTERING

Asfaltering av
Gårdsplasser • Innkjøringer mm

Tlf. 41 51 99 70

BJØRN HALVORSEN ASFALTERING
Oppretting & Asfaltering
3650 Tinn Austbygd

Folkedal Isolering AS

Vi støtter det viktige arbeidet NFU gjør!

Tlf. 916 28 505
Fax. 32 87 17 15

FAGFORBUNDET

Porsgrunn

Fagforbundet Porsgrunn støtter NFU lokalt

Tlf. 35 54 72 68

Block Watne

Hus det er godt å komme hjem til

Slependveien 108, 1396 Billingstad

Tlf: 66 98 21 50 Fax: 66 98 21 61

Grenland Mekaniske AS

Tollbodgt. 27, 3923 Porsgrunn

Tlf. 35 93 36 00 Fax. 35 93 36 01

www.grenmek.no

SpareBank

TELEMARK
Tlf: 02610

www.sb1telemark.no

ORTO

**Lymfeødem, Støtterputer
og Parykker AS**

Gjøstiv. 17, 2614 Lillehammer
Tlf. 61 25 45 50 - Fax. 61 25 04 30

Tlf. -61232555 -97542010 -90870332

Industriv. 4B, 2680 Vågå. Faksnummer 61232556
www.trehuseksperten.com

Skien Bil AS

Telemarksveien 61
3734 Skien
Telefon: 35 91 55 55
Telefax: 35 91 55 79

Åpningstider:

Man. - fre. 07.30 - 16.30
Tor. : 07.30-19.00
Lør.: 10.00-14.00

Fri service 3 år/ 50.000km på personbiler

Modum

Kommune

3370 Vikersund
Tlf: 32 78 93 00

REMA1000

Tuven

Semsvegen 40, 3676 Notodden

www.rema.no

Støtter NFU lokalt

Tlf: 350 19 404
Fax: 350 19 405

Eiker vekst AS

Ryghgata 6, 3050 Mjøndalen

Tlf. 32 23 68 80

www.eikervekst.no

*Handle med hodet
og hjertet!*

STJØRDAL
KOMMUNE

Kjøpmannsgt. 9
7500 Stjørdal

Tlf. 74 83 35 00

Fax. 74 83 35 99

www.stjordal.no

TAKSERING
TILSTANDSVURDERING
PROSJEKTLEDELSE
BYGGELEDELSE

A.L.Høyer a.s

v/Reidar Hagen

Rådg. ing. MRIF

Takstmann RIF/MNTF

Lysgt. 12 - 1482 Nittedal

Tlf. 23 27 80 04 / 67 07 18 62

Mob. 924 82 844

MEDLEM AV NORGES TAKSERINGSFORBUND

 Buskerud	 Nord-Trøndelag
Optiker'n Åmot Briller og Kontaktlinser Støtter NFU arbeidet	Reko AS Seilmakergt.1, Steinkjer Tlf: 74 17 01 00
Hokksund Båt og Camping Besøk oss, Velkommen	Steinkjer-Avisa AS Skippergata 11C, 7713 Steinkjer Tlf: 74 10 01 30
Helle Sjøvåg Sivilarkitekt mnal Møllev.4, 3440 Røyken Tlf: 31 28 24 77 Mob: 909 29 032	Elcom AS 7900 Rørvik-Tlf: 74 39 39 33
Midt Nett Buskerud Nedmarken - 3370 Vikersund Tlf. 32 78 32 78	COOP Steinkjer
Golberg AS Aut. mask. entreprenør 3550 Gol Mob. 481 52 210	 Oppland
Byggkjøp Smørgrav Sag 3320 Vestfossen Tlf: 32 25 05 40	Gjøvik Auto AS Autov. 1, 2807 Hunndalen Tlf. 611 40 700
Jonny Bekkevold 3320 Vestfossen Mob: 901 22 177	Ensbj Entreprenørforretning 2636 Øyer Tlf: 977 31 110
Hellik Teigen AS Jern og metallforretning • Bilfrag • Jern • Metall • Bildeler • Vrakpant Tlf. 32 25 27 00 • Vern miljøet!	John's Glass og Fasade AS 2670 Otta Tlf: 61 23 07 10
Kongsberg Ferdigbetong Tlf. 32 72 22 70	 Sør-Trøndelag
Brdr. Katrud AS hus, hytter, ombygging 3055 Krokstadelva Tlf: 90 12 24 37	Washington Mills AS 7300 Orkanger Tlf: 72 48 35 00
Joker Tunhovdbutikken www.tunhovdbutikken.no	Fosen Fjord Hotel 7170 Åfjord Tlf: 72 53 20 00
Vegard Kirkestuen Transport 3420 Lierskogen Tlf: 928 49 080	Bjugn Kommune Tlf: 72 51 95 00
Follohus Vest AS Vebjørnsvei.1, 3400 Lier Tlf: 32 24 05 30	 Troms
 Møre og Romsdal	Odd Berg Gruppen Pb. 233, 9253 Tromsø Tlf: 77 62 15 50
Prikken Lavpris AS 6530 Averøy Tlf: 71 51 14 90	 Vestfold
 Vest Agder	Bolstad Maskin AS 3070 Sande i Vestfold Støtter NFU lokalt
Byggmester Ragnar Mjåland Nodeland 916 99 911* Til å stole på*	 Sør-Trøndelag
 Hedmark	 MELHUS KOMMUNE Rådhuset, 7224 Melhus Tlf. 72 85 80 00 Fax. 72 85 80 58
Anonym Støtte	

ILSETRA
Sportshotellet i Hafjell

Kurs, konferanse, kick-off, team building, selskaper, restaurant, overnatting.

Arrangement booking: 482 43 770 • frank@ilsetra.no
Booking: 61 27 52 52 • firmapost@ilsetra.no
www.ilsetra.no

Global Ship Logistics AS
Bekkelagskaia 2, 0193 Oslo
Telefon 23 03 56 60, Telefaks 23 03 56 61

ELEKTRO - TELE - DATA
Tlf: 61 18 35 35

Molde
Parkeringshus
Kirkebakken 4A, 6413 Molde
Tlf: 71 11 10 00
www.molde.kommune.no

Hytte ved Rasensjøen
med 10 sengeplasser til leie
Med rullestolrampe
Nord-Odal lokallag av NFU
Tlf: 908 78 201

Profilmateriell

Buttons i to varianter:

Liten 3,- kr

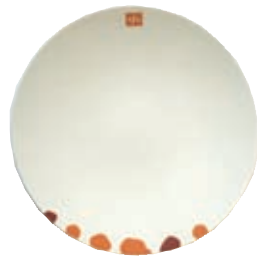
Stor 5,- kr

Pins 20,- kr

Klistremerker
6 merker per ark 6,- kr

Tallerken 130,- kr

Bordvimpel
Uten fot 150,- kr

NFU formidler
salg av fot,
ca. 150 kr i tillegg

Krus 130,- kr

Skulderveske 150,- kr

Kursmappe 20,- kr

Kursbevis 10,- kr
Frakt kommer i tillegg

Bestill abonnement på Samfunn for alle

Navn _____

Adresse _____

Postnr./sted _____

Bladet kommer ut annen hver måned. Pris: kr 400,-
Klipp ut og send inn! Kan også bestilles på mail: post@nfunorge.org eller telefon: 22 39 60 50

Adressaten betaler
for sending i Norge

Distribueres av
Posten Norge

**Norsk Forbund
for Utviklingshemmede**
Svarsending 1225
0090 Oslo

Kursmaterieill

Alle kurshefter 35,- kr per hefte.

Pengene mine

Fra foreldrehjem til eget hjem

Kommunevalg

Stortingsval

NFU
– en organisasjon

Veilederhefte til studieheftet "Aktiv i egen organisasjon"

Aktiv i egen organisasjon

NFUs prinsipp-program

Vi og samfunnet

Tillitsvalgt i organisasjonen NFU

Ledsagerhefte

Veileder til kurslærer

Seksualitet og samliv

Kroppen min og følelsene mine

Bestill i dag

Bestilling _____

Navn _____

Adresse _____

Poststed _____

Eller bruk nettbutikken til NFU på www.nfunorge.org

**Norsk Forbund
for Utviklingshemmede**
Svaresending 1225
0090 Oslo

46 Annonse

 <i>Akershus</i>	 <i>Buskerud</i>	 <i>Hedmark</i>	 <i>Nord-Trøndelag</i>
Ing. H. Asmyhr AS Hvamsvingen 10 2013 SKJETTEN Tlf. 64 83 45 50 Fax. 64 83 45 55	 Eiker Gårdssystemer NFU - legg din tur til oss. Søk: www.eikergardsystemer.no Tlf: 32 70 10 33	JOHN DEERE FORESTRY AS Industriv. 27, postboks 1245 postterminalen 2206 Kongsvinger Tlf: 62 83 11 00 Fax: 62 83 11 02	COOP Meråker 7530 Meråker Tlf. 74 81 34 60 Fax. 74 81 34 68
 Hagan Åpn. tider: 9-21 (9-18) 1481 Hagan • Tlf. 67 07 70 79	Uvdal Snekkerverksted A.S 3632 Uvdal Tlf: 32 74 3051 www.uvdal-snekkerverksted.no	 K.A.Rasmussen Norway Strandveien 165 2326 Hamar Tlf. 62 51 27 10	 IB TrønderBilene asreisen du gjerne tar på nytt
Sæther Elektriske A/S Nittedalsgt. 31, 2000 Lillestrøm Tlf: 63 80 40 60 Fax. 63 81 04 50	Atle Webdesign <i>Illustrasjon og Design</i> Tlf: 41 43 66 11 www.atlewebdesign.no	 ING. HALLÅS AS RÅDGIVENDE INGENIØRFRMA ELEKTROTEKNIKK ELVERUM LILLEHAMMER Tlf: 62 41 75 55 Tlf: 61 27 97 50	 Norske Skog Skogn 7620 Skogn Tlf: 74 08 70 00 Fax: 74 08 71 00
Hafslund Fjernvarme AS 2060 Gardermoen Tlf: 63 97 84 44	KONGSBERG TAXI 06070 Egne biler i Drammen, Eiker, Modum og Kongsberg www.kongsberg-taxi.no	Maskiner for ethvert oppdrag SENDERUD AS Arnsteins veg 2, 2407 Elverum Tlf. 62 41 14 33 Faks. 62 41 56 30	 <i>Møre og Romsdal</i>
Wøiens Regnskapskontor AS P.b 47, 1371 Asker Tlf: 66 76 50 50	K.B. Tangen Transport AS 3358 Nedre Eggedal Tlf: 413 34 346 <i>Støtter NFU arbeidet</i>	 Elverum Kommune 2418 Elverum Tlf: 62 43 30 00 Fax: 62 43 31 00	Ekornes Møbler Bankv. 14, 6200 Stranda Tlf. 70 25 52 00
T.R. ELEKTRO AS Innehaver: Torry Ringkilen Autorisert el. installatør Tlf. 64 87 16 45 - Fax 64 87 16 47 Mob. 908 48 815 Adr.: Søndre Ski Gård, 1400 Ski	Bilpleiespesialisten Drammen AS Knut Erik Hetty Landfalløya.7, 3023 Drammen <i>Støtter NFU arbeidet</i>	 Profileret listverk til meget rimelige priser www.treportalen.no Tlf: 62 35 33 57 Mob: 95 12 10 83 Fax: 62 35 54 52	AMFI SUNNDAL *29 butikker under samme tak
 FAGFOLK VELGER WÜRTH Alt innen skruer, verktøy og kjemi Würth Norge AS Mortev. 12, 1481 Hagan Tlf. 67 06 25 00-Fax. 67 06 27 17	 KIWI mini pris <i>KJØP KJAPT, KJØP TRYGT, KJØP BILLIG</i>	 <i>Oppland</i>	Slettvoll Møbler AS 6200 Stranda www.slettvoll.no
Gunnar Karlsen AS Pb. 75, 1483 Skytta Tlf. 67 06 94 60 Fax. 67 06 94 90	Eiker Eiendomsutvikling AS *Besøk websiden vår i dag og les om De nye boligene* www.eiker-eiendomsutvikling.no	Ole Andreas Haadem <i>Byggtapetserer og maler</i> Tlf: 951 43 861	 <i>Sør-Trøndelag</i>
Prosjekt Partner AS Pb. 107, 1371 Asker Tlf: 66 98 62 12	 <i>Telemark</i>	Valdres Landbruksmaskiner AS Bygdinv, 2900 FAGERNES Tlf: 61 36 44 80	BYGGERN STJERN Stjern Bygg AS, 7170 Ålfjord. Telefon 72 53 06 30 Telefax 72 53 06 34. www.stjern.no
 <i>Nordland</i>	Magne Dale AS Fugleleiken 5A, 3742 Skien Tlf: 35 53 69 96 Fax: 35 53 87 66 Mob: 928 57 646 E-post: madaleas.no	 <i>Hordaland</i>	 <i>Vest-Agder</i>
Saltdal kommune 8250 Rognan Tlf: 75 68 20 00	BANDAK Tlf. 35 94 66 00	Haugesund Sparebank Avd. Bømlø 5443 Bømlø Tlf. 03240 - Fax. 53 42 60 71	 <i>Color Line</i>

Kontakt oss!

Forbundsleder

Helene Holand
22 39 60 50 / 91 12 24 59
helene@nfunorge.org

Nestleder

Alf Anvedsen
52 71 21 27
alf.anvedsen@bluezone.no

Steinar Sandnes

57 00 92 46
steinar.sandnes@eninvest.net

Rita Lucia Endresen

72 58 35 81 / 95 96 38 75

Gørild Skancke

72 87 26 89
gorskan@online.no

Lillian G. Rasmussen

77 68 23 59
lillian@hifm.no

Trine Lise Systad

38 03 00 14
trinelisesystad@yahoo.no

Nasjonalt

Norsk Forbund for Utviklingshemmede

Pb 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Besøksadresse:

Youngstorget 2a, 7. etasje
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60

post@nfunorge.org

Bankgiro: 8200.01.93417

Fylkeslagene

NFU Oslo Fylkeslag

c/o NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 OSLO
22 39 60 51
oslofylkeslag@nfunorge.org

NFU Akershus Fylkeslag

v/Vidar Haagensen (kontaktperson)
Riiser Larsens vei 18 D
1368 STABEKK
63 01 26 30 / 93 42 08 38
vidar.haagensen@broadpark.no

NFU Østfold Fylkeslag

v/Kirsten Viskum
Planteskoleveien 16
1850 MYSEN
68 89 21 09/41 46 19 14
eviskum@start.no

NFU Hedmark Fylkeslag

v/Gerhard Rundberget
Halfdan Lundsv. 26
2409 ELVERUM
62 41 28 37 / 93 45 47 54
karirun@online.no

NFU Oppland Fylkeslag

v/Anne-Lise Arnkværn
Bankgt 19g
2609 LILLEHAMMER
61 25 28 10
post@nfu-oppland.org

NFU Buskerud Fylkeslag

v/Bente Elvehjem
Nordal Brunsgt. 12b
3018 DRAMMEN
32 82 10 97 / 99 03 58 65
belveh@broadpark.no

NFU Vestfold Fylkeslag

Baglergt. 3
3111 TØNSBERG
33 04 05 95 / 92 02 89 38
nfu.vf@frisurf.no

NFU Telemark Fylkeslag

v/Arild Kvitsand
Ødegardsfeltet 37
3810 GVARV
35 95 62 37 / 99 63 60 40
arikvits@hotmail.com

NFU Aust-Agder Fylkeslag

v/Helge Løland (kontaktpers.)
Møllebekken Terrasse 5
4760 BIRKELAND
37 39 75 51 / 47 63 78 33
helge.loland@gmail.com

v/Eirik Nesbu (kontaktpers.)

Nordåsvegen 7 F
4760 BIRKELAND
37 27 86 80 / 90 75 28 27
eirik.nesbu@c2i.net

NFU Vest-Agder Fylkeslag

v/Jan G. Johannessen
Hannevik Terrasse 41
4613 KRISTIANSAND
38 03 00 14 / 91 79 41 76
jjohannessen@xstratanickel.no

NFU Rogaland Fylkeslag

Støperigt. 34
4014 STAVANGER
51 89 15 50
post@nfu-rogaland.no

NFU Hordaland Fylkeslag

Postboks 26 Nygårdstangen
5838 BERGEN
56 14 31 58 / 99 23 00 78
post@nfuhordaland.no

NFU Sogn og Fjordane Fylkelag

v/ Gunhild Skinlo
Boks 118
6821 SANDANE
57 86 54 66 / 47 60 59 84
gunhildterese@hotmail.com

NFU Møre og Romsdal Fylkeslag

Postboks 7850 Spjelkavik
6022 ÅLESUND
70 15 10 30 / 46 91 08 40
mrfylkeslag@nfunorge.org

NFU Sør-Trøndelag Fylkeslag

v/Marit Mathisen
Sverdveien 21
7130 BREKSTAD
97 95 57 66 / 95 85 77 99
maritm2@broadpark.no

NFU Nord-Trøndelag Fylkeslag

v/Snorre Ness
Postboks 183
7801 NAMSOS
74 21 23 08 / 90 51 69 66
snorre.ness@hint.no

NFU Nordland Fylkeslag

Postboks 843
8001 BODØ
75 52 40 48 / 91 72 47 08
nfu-nord@online.no

NFU Troms Fylkeslag

v/Rigmor Hamnvik
Bregneveien 2
9050 STORSTEINNES
77 72 05 24 / 97 16 73 24

NFU Finnmark Fylkeslag

v/Aud-Inger Onshuus
Myrseth 27
9518 ALTA
78 44 03 66 / 41 20 67 65
inge-ons@online.no

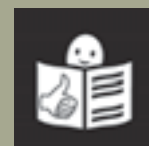
*Kamomilla i Marte Wexelsen
Goksøyr's skikkelse, til høyre for
kamel. Foto: Sara Johannessen.*

90 forestillinger som Kamomilla

Husker du Marte Wexelsen Goksøyr som spilte Askepott på Torshovteatret i Oslo for noen år siden? Den samme Marte reiser nå rundt i Norge sammen med Riksteatret.

Hun spiller Kamomilla i Folk og røvere i Kardemomme by. I alt har hun spilt i 90 forestillinger siden mai.

Marte Wexelsen Goksøyr har siden mai i år turnert i rollen som Kamomilla i Riksteatrets forestilling "Folk og røvere i Kardemomme by". I desember spiller ensemblet ekstraforestillinger på Chateau Neuf i Oslo.

Publikum over det ganske land har kunnet nyte godt av i alt 90 forestillinger som har fått kritikerne til å hente fram superlativene. Både musikk, lys, tepper og kostymer i denne oppsetningen har fått et arabisk preg. Flere av skuespillerne har afrikansk bakgrunn. Teatersjef Ellen Horn oppdaget i

sin tid forbindelsen mellom Kardemomme by og Marokko da hun var på en privat reise i Marrakech og Casablanca. Det har inspirert henne til å lage en mer orientalsk versjon av forestillingen i Mangfoldsåret – med arabiske effekter, klanger og harmonier.

Martes drøm har lenge vært å bli profesjonell skuespiller. Hun gikk dramalinjen på Nissen videregående skole og på Romerike folkehøyskole før hun for noen år siden fikk rollen som Askepott på Torshovteatret.